

КРИМСЬКИЙ

ПАЛЬМОВЕ ГИЛЛЯ

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

ELIAS CZAYKOWSKY
COLLECTION OF
UKRAINIAN CULTURE

891 .79

K9492

Op

A/74

The person charging this material is responsible for its return to the library from which it was withdrawn on or before the **Latest Date** stamped below.

Theft, mutilation, and underlining of books are reasons for disciplinary action and may result in dismissal from the University.

To renew call Telephone Center, 333-8400

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY AT URBANA-CHAMPAIGN

JUL 19 1982

L161—O-1096

ПРИВАТНА БІБЛІОТЕКА
ОСИПА І АНАСТАЗІЇ КОЧАН
ЗДА

А. КРИМСЬКИЙ.

ПАЛЬМОВЕ ГИЛЛЯ.

ЕКЗОТИЧНІ ПОЕЗИЇ.

(1898—1901).

Med. univ. DR. J. TURYN

WIEN

XVIII, Gersthoferstrasse 138

У ЛЬВОВІ, 1901.

ВИДАННЕ УКРАЇНСЬКО - РУСЬКОЇ ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ,
зарєєстрованої спілки з обмеженою порукою у Львові.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА
під варядом К. Беднарського.

891.79
К 9492
Op

III

З М І С Т.

	Стор.
ЗАСПВ	1
Поезіє! сопутнице моя!	3
Природо-мати!	5
Срібну лелеку	6
В ГОРАХ ЛІВАНСЬКИХ. Ідилія	9
З Пісні Пісень (із Куліша)	11
Зімою	13
В літку	14
САМОТОЮ НА ЧУЖИНІ. Уривки із щоденника	15
Ох, арабські фольянти	17
Ні, я знаю, чом нудьгую	18
Немов дві краплі в бурнім морі	18
Буває иноді, що сонце кине промінь	19
Єсть одна гора коло Бейруту	19
Горді пальми... Думні лаври	20
Знову серце заболіло	21
На приморському безлюдді	21
Аж чую: Туп-туп!	22
Ой, колись я бачив, як щезав туман	23
НЕЧЕСТИВЕ КОХАННЯ. Уривки з ліричного роману	
одного бідолашного дегенерата	25
Посвята Вс. Хв. Міллерові	27
а) Із книжки першої:	
На душі якась тривога	29
Я обірвав розмову	29
То не довгая була розмова	30
Ні, ніколи од мене не вчуси	30

IV

	Стор.
Ну, вже третяя днина мпна	31
Я себе піддурював	32
Я знаю: нечестиве те коханне.	32
Я пішов до тих знайомих	33
Ох, мізерні жарти!	33
Ріже нерви, мов пилюю.	34
Притулив я лоб до шибки	34
Що за голос я почув!	35
Не забуду я ніколи	36
б) З книжки другої:	
Минає півгода	36
Стоять зачаровані, сяйвом облиті	37
З червоним бляском місяць згає	38
Переддосвітня година	38
Тихий вітре з рідних гір	39
Терплю розлуку	40
Вільно ллєть ся тая пісня	40
Тихая долина, моріг зелененький	41
Вже достоялись маслини	42
Пішній день розганяє	43
Безсонная туга в кінці притомилась	44
Чи ні, вітрецю!	44
Тьох-тьох! — залящав коло мене близенько.	45
Закотило ся сонечко в мутній хмари	45
в) З книжки третьої:	
Ліван!... щасливий любий звук!	46
Забрав ся я на шпиль. Внизу носились хмари	47
Озрисць (З Гайне)	48
Ну, годі! (З Гайне)	49
КОХАННЕ ПО ЛЮДСЬКОМУ. Уривки з ліричної ілюзії із життя недегенератів.	51
а) Воскресенне з мертвих. Прольот:	
Де Кавказькі гори	53
Кипарис уквічала гірляндами	54
Рожа, лїлія, тюльпани	54
Глянь, як вєть ся виноград	54
То не жінка: чистий ангел	55
Доведєть ся швидко кинути сю країну	56
<i>Zoñ mov, ois ayapiv</i> (З Байрона)	56
Із Сапфо	57
Я за тебе, Зое, рад і вмерти	58
— »Марно від мене ти думи ховаш!»	59
б) Свьяте коханне. Цїлїя:	
Так! тільки божество бува таке блаженне	59

	Стор.
І весело, і страшно	60
Літав соловейко	60
Сяджу я в самотині	61
Жахавсь я любови	61
Дивись на тую зірку	62
Мій краю! за тебе	62
Так пишуть школярі	62
Гей! вінок	63
Лягас тїнь вечірняя	63
Я покинув хатку любки (З Гете)	64
С-по-за срібного туману	65
Гарячий шопїт споміж листя	66
в) Мусульманський рай:	
Рече Пророк	66
Ти знаєш, серденько: цей сьвіт	66
Мене впевняють: пекло буде	67
На дворі весна, поруч мене кохана	67
Я-б бажав: зложивши пісню	68
Ти й думать одвикнеш!	68
г) Сьвітові скорботи, або рамолісмент?	
Заклятий, понурий	69
Нудьга в душі, ломота у кістках	69
Я й рад би пить кохання	70
Шумить-кипить бульвар	71
Чоловік до жінки йде	71
І чого се той ганчар	72
Серце-серце! кровю обкипаєш	73
Маси вроду, любий подих	73
Понад берегом течійки	73
Як нас не було ще	74
Через те, що я родив ся	74
Так! що дієть ся на сьвітї	75
Ворожбит ворожить людям	75
Ой, піду я в дуг	76
Ну, годі! отямлюсь! — кажу я до себе	77
Нї, я субективний	78
Весняна розмова	78
Тарасове сьвято	80
Генрих у Каноссі (з Гайне)	81
д) Епільоґ:	
Співаю пісню, повную огня	82
ПЕРЕДСМЕРТНІ МЕЛОДИЇ. Из листу до Вє.	
Міллєра	85

	Стор.
Дивувала зіма, дивувала ся	87
Теплий грім... Цвігуча вишня	88
Стою я в весняному гаї	88
По піску по золотому	89
Я й не жалую, що кину сьвіт отсей	89
Мене заколисав чудовий шум весняний	90
Інтерлюдія: З Єрусалимських околиць:	
Гарячий день повечорів	90
Силоамське джерело	91
Я спинив ся на спочинок	91
Не злюбили мене сестри	92
Ви може-б міні заказали	93
В переддосьвітню годину	93
Вифлєсмська серенада	93
Мати з хати вийти не пускає	94
Дупа летить у рідний край	95
<i>Finita la commedia!</i>	96
Передсмертний спів героя-Шанфари	96
Вовчая натура! дикий заповіт!	97
Не люблю гучних я цвигтарів	97
Refrain	98
ГАЙЦЕВІ ПІСНІ	101
Серце, серце! не нуди ся	103
Знову ліс одяг ся в квіти	104
Синії очі весняні	104
Я квітку кохаю, котрую-ж — не знаю	105
Рибалонько гарненька	105
На личку в тебе літо	106
Із сліз моїх, любко, вродилось	106
Мов серні, по стрімких скалах	106
Недвижно ясні зорі	107
За чай посїдавши, розмову	108
Чи я в ночі на ліжку	109
Ніч. Запахнули гвоздики	109
На плечі твої білосьніжні	110
Гусарські грають музики	110
Хто кохає безталанно	111
Зайшов я туди, де кохана	111
Отруєний виходигь	111
По лісі блукаю та плачу	112
Як ти можеш спать безжурно?	112
У мене був коханий рідний край	113
Загасла!	113

VII

	Стор.
Auto-da-fe	114
Нічка осіння похмура, вітер по лісі шумить	115
Чорні фраки, білі груди	115
Чуєш, ген, далекий гомін ?	116
ВІЩІ-ПУЩІ. Романсеро Гайнриха Гайне	119
Прелюдия	121
Пісня перша	125
Пісня друга	133
Пісня третя	139
ОСТАТНЯ ПОЕЗИЯ. Гайнриха Гайне	147

ЗАСЛІВ.

Поетиче ! сопутнице моя !
Ти — теплий, животворний промінь сонця,
Ти — тихий місяць, що в тюрмі сия
З закуреного, темного віконця.
Як попадав ся я в буденний бруд,
Робила ти одно з великих чуд :
Ховала все під фантастичним флером,
Як під сріблястим, місячним етером.

В важкі хвилини скорби та недуг
Я тихо йшов, куди гляділи очи,
І слухав, як шумить діброва-луг,
А синє море піною клекоче.
Дивив ся я на низку диких гір,
Що їх боки обріс кудлатий бір ;
На скелях, зверху, трепотіли хмари... —
Ах, душу переймали ніжні чари !

Було і так : на провесні колись
Я опинивсь на вільнім, чистім полі.
А там солодкі пахоці лились
Із бальзамистих пупяхів тополі.
На сонці плюскавсь польовий потік... —
Я до травиці плачучи приник,
Ридав од радощів, од аромата...
А хтось ізрік : „Дивіть на психопата“.

Ви, люди, знов казали : „психопат“,
Коли міні пахучу, люблю казку
Шептали вітри, квіти й тихий сад,
І туркотіли горлинки про ласку, —
Коли під гарну музику та спів
Я в чарівній задумі камянїв
І раптом, не прощавшись із гостями,
Тікав до моря грать ся камінцями.

„Причинний!“ говорили ви й тоді,
Коли я в грошах не знавав принади
І, через сні таємні, золоті,
Я рвав ся геть од теплої посади.
Я був для вас причинний і тоді,
Коли, чийсь образ носячи в груді,
В нім бачив тільки те, що поетичне,
І одкидав усе, що прозаїчне.

Для мене голос серця — все сьвяте,
А вам за психопатию здасть ся...
Не стану ж думать, як ви назвете
Мої пісні, що виплили із серця!
Коли в поета щиро леть ся спів,
Дак щó йому ваш сьміх або ваш гнів?!
Не божевілле в тім! не неморальність!
Що з серця йде, то правда й ідеальність.

От і все, що я можу одказати тим тве-
резим людям, котрі захочуть, ба вже по часті
й захотіли, добачити в моїх поезиях або дитя-
чий, сьмішний сентименталізм, що зовсім не
личить екстра-ординарному професорови сухої
арабської фільольоїї, або які-небудь думки де-
генератські, декадентські (дарма, що од дека-

дентщини я завсїгди одвертав ся), ба навіть думки антиморальні. Антиморальність моя лежить у тїм, що в ненормальнім „Нечестивім коханні“ пречистої, безгрішної душі я добачив більше ідеальної високости, ніж у звичайнім, нормальнім „Коханні по людському“ *).

Багато більше, ніж чужі натяки на мою азіатську неморальність, смутить мене моя власна боясть, що може в мене не стало талану восхвалити благоговійною достойною піснею своє божество — матір-природу; а вже-ж од неї, в самітній розмові з нею в її величньому храмі, я й на краю могили пізнавав найбільші радощі на сьвітї. Бою ся, що так само, як у католицьких гимнах Мадонні, в моїх гимнах природі знайдець ся більше щирости, ніж художницької сили.

Природо-мати! ти міні прости,
Що я тебе виспівую так блідно,
Не змалював твої висоти,
Красот твоїх у мене ані слїдно...
Бо я з твоїх красот усе пянів, —
Рука дріжала... погляд туманїв...
Текла сльоза. — Змивала ся картина, —
Виходила неясна ляпанина.

На останці зовсїм виразно скажу, що пускаю в сьвіт отсю книжку не для людей фі-

---

*) Завважу, що в. обох циклях віршїв немає нічого ісінько автобіографічного.

зично здорових, а тільки для людей трохи слабих, із надламанною життєвою снагою або нервами, — для тих людей, що вміють і легко плакати, і солодко нудьгувати, і молитись Богови, і умилятись, — для тих людей, що — з наївним егоїзмом недужої людини — зугарні дізнати більше втіхи й радощів із звістки про новітній сьвіжий, кучерявий паросток на гімалайській кедрині-деодарі, ніж із телеграми про зниження такси на сіль, — для тих недужних і самітних людей, що прихильну до них людину або сімю можуть з наївним егоїзмом полюбити не менче, ніж цілу людськість; тільки такі читачі знайдуть у сій книжці рідні для себе ноти. А котрі читачі здоровісінькі на тіло й на серце, особливо-ж котрі, замість нюхати екзотичні квітки та прислухати ся до кожного стукотіння свого або й чужого рознервованого серця, жваво рвуть ся на сьміливу боротьбу за цілу пригнічену голодну суспільність та котрі раднійші будуть слухати од поета тільки войовничі поклики до бою з громадською гидрою, — тії нехай і не розгортають цього „Пальмового гилля“. Коли-ж, собі на невітху, вони випадком розгорнуть і прочитають мої вірші, то нехай швидче силують ся забути й їх, і автора. Автор не буде за те в претенсії, бо й скрізь у природі бачить те саме :

Срібную лілею буря підотнула,
Пишную корону до землі пригнула.
Пахощі пропали. І блищить сльозина,
Наче дорогая, буйная перлина.

Та ніде не видко горя у природи :
Сонце сіє радість на луги і води ;
Вітер різво шепче щось до очерета...
Так усі забудуть скорбного поета.

Алупка в Криму, 10 апріля 1901.

В ГОРАХ ЛІВАНСЬКИХ.

І Д І Л Л І Я.

Схід... Сирія... Ліван... Тая райська країна, що про неї „Пісня пісень“ каже:

Всякі пахощі там дишуть,
Всякі овощі там спіють,
Кардамон зіллявсь із народом,
Нард розлив ся із шафраном.

Касія і цинамони
У саду тім розцвітають,
А з Ліван-гори дзюркоче
Прохолодний бистрень чистий...

Квилить горлиця в садочку;
Висять фіги в зеленочку;
Виноград цвіте-буяє,
Любу пахощ розливає...

В ГОРАХ ЛІВАНСЬКИХ.

(ІАІААІЯ).

I.

З Ї М О Ю.

— Мамо-голубко! Ішла я горою, —
Снігу неначе й нема;
Сонце так гріє; квітки розцвітають...
Мамо! скінчилась зїма! —

— Доню! ти певне когось покохала!
В нас бо і холод, і лють.
Тільки у тебе вже літо на серці,
Там то і квіти цвітуть! *)

---

*) На високих Ліванських горах, виймаючи ті, котрі обернули ся лицем до гарячої Фінікії, зїмою буває настільки холодно, що падає не дощ, а сніг. На Санніні і ще деяких верховинах сніг не тоне навіть у літку.

II.

В Д І Т К У.

Скали... Кедрі... Скоро й вечір.
Я смутна стою.
Весь ся стежка... Ох!... чи йтиме-ж
Той, кого люблю?...

Тїнь в долинах... Верхогір'я
Наче золоте...
Гасне сонце... тоне в морі...
Любий! де-ж ти?!... де?!

Впала ніч... Шакали виють...
Вітер... Мов зіма!
Я всі очі прогляділа, —
Милого нема!

Село Шуейр на Лівані в Сирії,
15 липня 1897 р.

САМОТОЮ НА ЧУЖИНІ.

УРИВКИ ІЗ ЩОДЕННИКА.

**Князеві Олександрови Гагарину і його
жінці Марії на спомин про наше двоохлітнє
приятелювання в Бейруті.**

Бейрут у Сирії. 20 марта 1898.

I.

Ох, арабські фоліянти!
Вже не сила вас читати:
Бо розкинувсь сад запашний
Під вікном моєї хати.

Підведу од книжки очі, —
Під вікном ростуть банани,
Шелестять високі пальми,
Мирти, фіґи і платани.

Є й мигдаль яснозелений,
Єсть і сивая маслина,
І акація рожева,
І смолиста кедрина.

Підійду я до віконця, —
Пахнуть рожі й базилики,
Туберози і фіялки
Й наркотичні гвоздики.

І нудьга, немов гадюка,
Обгортаєть ся круг серця.
Сам не знаю, звідки смуток
І куди-ж то серце рветь ся.

II.

Нї, я знаю, чом нудьгую,
Нї, я знаю, звідки сум:
То розлука, зла гадюка,
Вся причина чорних дум.

Де ви, де ви, милі друзи?!
Чом тепер вас тут нема!...
А без вас розкішний південь
Задля мене мов тюрма.

III.

Немов дві краплі в бурнім морі,
Ми в Сирії зустрілись.
Ударила новітня хвиля, —
Навіки розлучились.

Тай знову сам я на чужині...
Не зійдемоь ніколи...
Все нині серце... В грудях важко...
Ох, доле!... доле!... доле!...

IV.

Буває іноді, що сонце кине промінь
В підземную хатину,
Та ледве розжене холодну, мокру сутінь —
І щезне за хвилину.

Тоді в темницю знов насуне щось імлисте,
Бруднее, непрозоре...
Отак тепер без вас себе я почуваю,
Кохані, ясні зорі !

Сирийська весна... На дворі жар палючий...—
Душа-ж примерзла, стогне...
Склизька́я те́мрява наліплюєть ся в очі...
Трепещуть нерви... кров холоне...

21 марта.

V.

Єсть одна гора коло Бейруту.
Непривітний кактус там поріс.
І ступив я по вузькій стежці
В той щетинястий, понурий ліс.

Мертва тиша... Птаство не щебече...
Темно й вохко... Пахне, як з могил...
Я на прикорні присів мов сонний
І дивився тупо і без сил.

Аж змія переповзла нарешті...
Перебіг проз мене й іхневмон,
Позирнув цікаво, мов котятко,
Тай злякав ся і пропав, як сон.

Я прочнувся... поволі зворухнув ся...
Як тут темно!... наче льох без дна!...
І спустивсь я стежкою в долину,
Де цвіла сирийська весна.

VI.

Горді пальми... Думні лаври...
Манячливий кипарис...
Океан тропічних квітів...
Ще й цвіте цитринний ліс...

Я хитнувся, бо наче впив ся
З аромату тих квіток.
Аж погляну: коло пальми
Простий житній колосок.

— „Гей, земляче!“ шепче колос,
Похилившись на стебло:
„Ми чужі для цього раю,
Що-ж сюди нас принесло?“

22 марта.

VII.

Знову серце заболіло,
Знов ущерть набігло горя...
Я пішов собі із міста
На безлюдний беріг моря.

Пісочаная рівнина...
Море-ж — гребні голубії.
Піна беть ся в побережже...
Вітерець із моря віе...

Задивив ся я на море,
Хвилі плещуть ся об ноги.
Їх глухее воркотінне
Заколисую тривоги.

Сонце граєть ся у водах,
В тому сріблї та кристалї.
В цілім морі — щастє й радість —
Роспливлись мої печалї...

VIII.

На приморському безлюдді
Обернув ся я в дитину:
Гарні мушлі підбераю;
Вгляджу краці, — давні кину.

Різнобарвнес кремінне
Заповнило всі кишені.
Ще-ж камінчики найкращі
Я несу у себе в жмені.

Я сідаю на піскові,
Впорядковую ті скарби;
По дитячому радію
На красу, на пишні фарби.

Море плеще... Ясне сонце
Так велично тоне в морі...
Мушлі — втіха!... І спитав я:
„Чи-ж бува на сьвітї горе?“

ІХ.

Аж чую: „туп-туп!“ Шкандибáють два мўли;
У них камінуюче на спїні.
Позáду за ними іде чорний негр
У латаній, дертїй свитині.

Він хмуρο якбсь покосив ся на мене
Тай буркнув, неначе-б то стиха:
„Щасливі на сьвітї отїі ифранжі:
Нї праці, нї лиха!“ *)

---

*) Ифранжі = франки, європейці.

Х.

Ой, колись я бачив, як щезав туман,
Що в ночі був тихо затопив Ліван.
Де була недвижна біла рівнина,
Стала дика круча, грізна, без дна.

Так у мене в серці з муринових слів
Щез туман мрійливий, наче вихор змів.
Вибухла глибока, дикий печаль...
Жалко всіх бездольних.. Тай на себе жаль...

Бейрут в Сирії, 22 марта 1898.

НЕЧЕСТИВЕ КОХАННЯ.

УРИВКИ З ЛІРИЧНОГО РОМАНУ

одного бідолашного дегенерата.

СИРИЙСЬКІ ЗГАДКИ.

Посвята Вс. Хв. Міллерови.

Не раз було : у Сирії далекій
Здобуду я Твій лист, — і серце задріжить,
Затуманію весь, мов Турок коло Мекки,
І нервная рука конверт розтеребить.

— *Viglietto dolce!* — коло мене мова.
Я-ж паленіючи розгортую листки,
І сю нове життя з кожнісінького слова,
І перчитую прихильні рядки.

Підводжу очи гень, на голубее море...
На хвилях би помчавсь до Тебе, ясна зоре!
Зловив би погляд Твій, стиснув би щиро руку.
Ти віри додаєш у правду, у науку.

Із книжки першої.

I.

На душі якась тривога
Й похливе почуття:
Щось немов давно знайоме
Виринає з забуття.

Серце жалібно тріпоче,
Наче пташка в полонї...
Ох, невже-ж таки кохання
Прокидаєть ся в мені!

II.

Я обірвав розмову...
В очах мені туман...
І тільки серце шепче:
„Уже собі не пан!“

Мовчу... А тихі очі
На мене підвелись,
Допитливо спинились,
Пронизують наскрізь.

III.

То не довгая була розмова
І була вона зовсім порожня. —
Дак чого-ж вона мене згубила,
Що й жить не можна?

Сподівати ся чогось — не сьмію,
Бо любов моя Тебе злякає. —
Дак чого-ж мій розум надо мною
Влади не має?

Розум зважив: се кохання — марне,
Нерозумне, дивне тай мерзене, —
Дак чого-ж мене не хоче кинуть
Чуття шалене?

Ще учора був я наче люди,
Ще учора мав переконання. —
Дак чого-ж сьогодні мною крутить^т
Сліпе кохання?

IV.

Ні, ніколи од мене не вчуєш,
Що Тебе я люблю;
Ціле небо було-б захиталось
На ту сповідь мою.

Затемнилось би ясне сонце,
Поспадали-б зірки ;
Срібний місяць з такого-б нечестя
Розколовсь на шматки.

Ні, ніколи від мене не вчуш,
Що Тебе я люблю :
Вся природа була би вжахнулась
На ту сповідь мою.

Зостогнали-б могутнії кедри,
Розчахнулась земля,
І морськую безодню збурлило-б
Нечестиве чуття.

V.

Ну, вже третяя днина мина.
Затираєть ся слід од розмови.
Хоч у серці чогось не стає,
Та мабуть я утік од любови.

Вивітряєть ся з мозку нудьга,
Дозволяє вже дещо й робити,
Наче зуб, що на хвилю ущух,
Хоч ізнову ладен заболіти.

Тільки важко стрічать ся з людьми,
Бо не надто вони симпатичні.
Тривіальні обличчя у всіх ;
Їх розмови — дрібні, прозаїчні.

VI.

Я себе піддурював :
Тиждень проминув,
А Твого образа
Я не призабув.

Божевільно хочеть ся
В ту сім'ю зайти,
Де сьогодні в вечері
Будеш певне Ти.

Серце пересилувать
Я не зміг ніяк :
Се не яблуко, що можна
Тіскати в кулак.

VII.

Я знаю : нечестиве те кохання,
Яке на мене отепер находе :
Злочин воно в очах людей,
Злочин воно в природи...

Та ні! воно в природи не злочин!
Його-ж мені вона сама натхнула,
До нечестивого чуття
Сама мене попхнула.

Як я родитись мав на білий світ,
Дак не питавсь ніхто моєї згоди...
Я маю право все любити!
Отсе закон природи!

VIII.

Я пішов до тих знайомих...
Не застав Тебе я там
І занудив ся в розмовах
З паном дому і з madame.

„В нас кухарка — у-ух, злодійка!“
Шепче пані потайки:
„От сьогодні: вкрала серце
І гусячі печінки“.

Печінки гусячі вкрала...
Ще і серце... Бідна гусь!...
От і в мене вкрали серце,
Я-ж нікому не жалюсь.

IX.

Ох, мізерні жарти! не для мене ви!
Все скорботні думи йдуть до голови.
Слухаю я паню..., ба й відповідаю...
Але щó говорю — сам того не знаю.

Машинально губи подають одвіт,
Машинально очи кидають привіт,
Тискаю я руку кожному, хто входить...
Але дух не тутки, — він далеко бродить.

Бродить десь далеко... Іноді хіба
Вернеть ся до салі, де гуде юрба.
Там поміж гостями і моє вєсть тіло, —
Дух увійде в нього і глядить несьміло:

Що за товариство? де я тепер?
Сон тепер, чи дійсність? Я живий, чи вмер?
Звідки се гудіння? Люди тут? чи бджоли?...
Ну, а Ти — чи прийдеш?... прийдеш?... чи ніколи?

X.

Ріже нерви мов пилою
Дзвоник у передпокою:
Хто з нових гостей прийде —
Дзвоник зараз загуде.

Біль у серцю... Сперло духа...
Вся моя істота слуха:
Хто-б се міг тепер прийти?
Може Ти?... Напевне Ти!

Трепет... страх... Та все зарані!
Йде якась поважна пані...
Вже в мені не кров моя, —
Їдовита течія!

XI.

Притулив я лоб до шибки,
Задивив ся в темний шлях.
Хлюпав дощ, а тихе сьвітло
Меркотіло в ліхтарях.

То життя мого каганчик!
Догорав мабуть вік.
Гасне розум, гаснуть сили,
Гасне цілий чоловік...

XII.

Що за голос я почув!
Хто всю душу заторкнув,
Мов потяг до себе?
Я схопив ся, як від сна,
Одірвав ся від вікна
І гляджу... на Тебе!

Я помітив: погляд Твій —
Шановливо-привітний;
Та стискаю руку...
„Вже забрали ся у кут...
Пан-професор! в вас і тут
Думи про науку?“

Закипіло все в мені.
— Про науку? ані-ні!
Що се вам здаєть ся? —
„Ви-ж бо вчений чоловік,
Ви з книжками цілий вік...“
— І не маю серця?

„Пан-професор! ви слабі?“
— Не „професор“ я тобі!
Кинь таку шанобу!
Слухай: „Я тебе люблю,
За раба тобі стаю,
Буду раб до гробу!“

XIII.

Не забуду я ніколи
Довгий жах,
Що у тебе засьвітив ся
Ув очах.

Не забуду благородний,
Гордий вид,
Мовчазливу зневагу
І одхід.

Із книжки другої.

XIV.

Минає півгодя. Мене з'їдає мука.
Сиджу самотником і не знаходжу лік.
Не одвіча мені ні розум, ні наука,
Чи я дегенерат, чи просто чоловік.

Мене моїм чуттем природа напоїла,
А я його таю, бо люди загудуть
І чистую любов, що дух заповонила,
Огідною розпустою назвуть.

Нудьга мене гризе, мов гадина стоуста,
І мозок виїда, і серце пригаша.
А хтось казати-ме, що се розпушта,
Тимчасом як болить примучена душа.

Нї! не розпустник я! Єдине бажання —
Щоб слухать тихую розмовоньку твою,
В щасливім забуттю затаювать дихання
І чути щире: „Люблю тебе, люблю!“

XV.

О ПІВНОЧИ.

Стоять зачаровані, сяйвом обліті
Сади ароматні, запашні квіти.
Візьму-ж бо я лютюю — і в тихій нуді
Ударю по струнах в нічній самоті.

Сріблісті потоки із місяця лють ся,
Сріблісті звуки зхід лютні несуть ся.
Заслухались квіти, притихнув садок,
Ба навіть фонтан журкотливий примовк.

Нарешті у пальми листки застогнали:
„Не грай, чоловіче! усохнем з печали!“
Журливо стріпнула ся рожа-краса, —
Упала на мене пахуча сльоза.

Схилились плакучі верби й маслини,
Шумлять кипариси і мирти й цитрини.
Магнолія молить: „Ой, годі! не грай,
І нашого серця на смерть не вражай!“

XVI.

(На арабську тему).

З червоним бляском місяць згас,
Сховав ся за горою.
В плащі із зір глухая ніч
Схилилась надо мною.

Усе послуло. Мовчки я
Сиджу у мёртвій тиші :
Журливий рій моїх думок
Повітря не колише.

Та впала зірка... Задріжав
На небі слід вогненний.
Замлів я весь... Не зірка то!
То Ти летиш до мене!

І чую вже я шепіт Твій
І по Твоє дихання.
Одна лиш мить... І знов я сам,
І знов саме страждання.

XVII.

Переддосвітня година. Померкає сьвітло зір.
Де-не-де цьвірінька пташка. Прохолода віє з гір.
Забілів ся крайчик неба. На роботу йде гірняк ;
Серед тиші городської він виспівує отак :

— Тихий вітре з рідних гір!
Як дихнеш ти серед ночі,
То нудьга моя росте
І притихнути не хоче.

Прийде ранок. Заблищить
Сонце промінем чудовим.
Сива горлинка турчить
В свіжім гиллячку лавровім.

Я-ж ридаю мов дитя, —
Не тверда я вже людина,
Що печаль свою слізми
Виявляти не повинна.

Щоб кохану розлюбить,
Є в людей така наука :
„До несчочу в купі будь“ ;
Другий лік на те — розлука.

Я гоївсь і так, і так, —
Не зробилось серцю легко.
Та скажу я, що любійш
Бути близько, ніж далеко.

Ба й із близости таки
Невелика користь буде,
Скоро милая свої
Всі обітниці забуде.

— Терплю розлуку,
Важку муку,
Газелько!
Красу кохаю,
Обнять бажаю,
Ох, зірко!

Дала ти слово,
Що прийдеш знову,
Та горе:
Не стрівсь з тобою,
Ані з марою
Я, зоре.

Пошлеш спитати
Про мене взнати,
Газелько:
„Ну, як живеть ся?
І як ведеть ся?...“ —
Ох, зірко!

Отак живеть ся,
Що враг сьмієть ся
На горе:
Тебе бажаю
Й давно не маю,
Ой зоре!

Вільно леть ся тая пісня. Люди скажуть:
[„чарівна“,
Хоч нудьгу зовсім звірячу нам виспівує вона.
А щоб я своє кохання щиро вилив із душі,
То-б почув: „Дегенерате! замовчи і не гріши!“

XVIII.

Блиснуло сонце з-по-за гір, в зеленому саді.
Дівочу пісню чую я, веселу, молоду :

Тихая долина,
Моріг зелененький.
Я стояла й визирала,
Чи не йде миленький.

Чоловік з верблюдом
Перейшов дорогу.
Я питаюсь : „Чи не бачив
Милого могого?“

„Що ти за чудная!“
Каже він здумілий:
„Тут людей чимало ходить, —
Хто-ж із них твій милий?“

„Ох, такого парня
Цілий сьвіт не має:
Серед тисячі народу
Всяк його пізнає.

„Постать — як у кедра;
Із заліза — груди.
Як погляне дівчинонька,
Спатонькі не буде.

„Снігове обличчя,
Щоки — як гранати.
Як погляне дівчинонька,
Схоче цілувати.

„А що тії очи! —
Чорніє маслини! —
Як погляне дівчинонька,
То з любови згине.

„Гляне — мов застрілить,
Крикне — все заглохне.
Як погляне дівчинонька,
То з любови всохне“.

XIX.

Сияє сонце з-по-за гір в зеленому саді.
Нову пісню чую я, веселу, молоду :

Вже достобялись маслини. Стала їх трусити.
Нахиляюсь. підбираю... Цілий кіш набитий.

Хочу взять
Кіш собі на плечі,
Чую крик :
„Дівко! не до речі!“

Оглядаюсь, хто гукає. Гарний парубіка!
Широченні шаровари, пишная намітка ;

Чорний вус
Ще темнійш від ночі.
Він моргнув, —
Я схилила очи.

Каже : „Кошик не легенький, — жаль на дівку
[гожу!

Ді-ж самій тобі піднести? Я тобі поможу“.

Взяв, завдав,
На плече поставив.
Я й кажу :
„Бог тебе направив!

„Бачу, серце, що і хлопці не усі ледачі :
„З нас, дівок, вони глузують, але-ж ти — добра-
Так кажу, [чий* —
Йду поміж скалами.
Кіш держу
Обома руками.

Він нарвав тоді инжиру з дерева близь кручі,
В паузу мені накидав; а инжир — линючий!
„Навісний!“
Верещу на нього.
Він у сьміх :
„Поласуй, небого!“

XX.

Пишний день розганяє
Тумані наче дим.
Виснуть сивії косми
Над Ліваном старим.

Теребинти і кедри
Точуть свіжий бальзам;
По-над бором повіяв
Голубий еміям.

Та сцілюці бальзами
Не погоють мене,
І туманної туги
Ясний день не зжене:

Думи, думи-зміюки
Задушили життя,
Мов залізні кайдани
Коліскове дитя.

XXI.

Безсонная туга в кінці притомилась.
І я, закопавшись лицем у траву,
Лежу здеревілий, лежу тай не чую,
Чи ще я на світі живу.

Шумить верховіття оливного гаю, —
З мого забуття прокидає мене...
Ох, вітре з Лівану, не дми ти, не дихай;
Нехай мов лихо засне.

Не дми ти, не дихай, голубчику-вітре;
Зболілому серцю дай лік;
Затихни, затихни, щоб міг я заснути,
Незбудно заснути на вік.

XXII.

Чи ні, вітрецю! ти виводь заколисню
Смутную, тужную, журливу ю пісню,
Привітно співай про могилу, про смерть.
Вже горя набігло у-щерть.

А ти, кипарисе, схили свої віти,
Шепчи, що не варто мені животіти.
Вколиш мою душу і втомляний ум.
Нехай він позбудеться дум.

XXIII.

...Тьох-тьох! — залящав коло мене близенько
Веселий, гульливий співун-соловейко.
Розпустна пташино! Прокляте тобі!
Та дай же заснути журбі!

Одно лиш несеть ся з твого співання:
Якесь наркотичне, палке почування.
Виспівуеш ти про утіхи, про рай,
Що серце спяняють у край.

Щебечеш мені про запашні нощі...
Росисті ранки... блискучі очі...
Бодай ти запав ся! бодай же ти зник!
Не жити я хочу, заснути на вік.

XXIV.

Закотило ся сонечко
В мутні хмари.
Не судилось нам, сёрденько,
Бути до пари.

Олеандри над річкою
Хилять ся тужно.
Не судило ся, сёрденько,
Жити нам дружно.

Ніби мова загробная —
Шелест бамбуку :
„На що жити й відтерплювать
Вічну муку?“

З кипарису розносить ся
Запах могили, —
І душа розпливаєть ся,
Падають сили.

Раптом жаба заквакала
В сутії ночі :
По душі моїй поминки
Правити хоче!

Із книжки третьої.

XXV.

Ліван!... Щасливий, любий звук!
Священне ім'я!...
На верхогірю, вище хмар,
Осівь на літо я.

Нема тут пальм і помаранч:
Природа снігова.
Лиш там, де сонце припіка, —
Роскішна трава.

З-під снігу журкотить потік...
Отам я — цілий день,
І від ліванських пастухів
Навчаюсь їх пісень.

Пильную з ними череди
Тай слухаю казок.
Часами хмизу принесу
В вогонь під казанок.

В ночі — у хаті зберемось.
Я — рідний для сім'ї;
Мене обяєде дівтора,
Голублю я її.

Жартую з дітьми, як дитя...
Луна' веселий сьміх...
Та от, буває, замовчу
І тихо лащу їх.

Тоді я чую від дітей
Їх запит привітний :
„Чого часами, дядьку наш,
Ти робиш ся смутний?...”

XXVI.

Забрав ся я на шпиль... В низу носились хмари...
Дививсь у далечинь : на море, на Бейрут.
Тут глетчери, зима, а там буяють чари...
Палючий, дивний край !... Чудовий, райський
[кут !

Лелієть ся Бейрут.. Блискучий сад тропічний,
Де пальма розрослась на килимі з лілей!
І ллєть ся аромат гарячий, наркотичний
З п'яючих тубероз, роскішних орхідей...

Дивлюсь і на Ліван... Там дише прохолода...
Зеленая лука... Пахучая роса...
Смолистий, сьвіжий ліс... Могутня природа...
Рожеві гаї... Весняная краса!

А тут над хмарами, куди отсе я скрив ся,
Глибокїї сніги та скелї ледяні.
І з-під тії кори синенький ряст пробив ся
Тай тихо-лагідно всьміхаєть ся мені.

Дужіща від кедрин ся квіточка бліденька:
Поборює зиму і крижаную лють.
Така — моя любов: горить собі тихенько
І не палаючи пропалює всю грудь.

XXVII.

О З Р И Є Ц Ь.*)

(З Гайне).

Кожним вечером царівна
Дивно-гарної уроди,
Похожала близь фонтана
Там, де плещуть ясні води.

---

*) Вимовляти з А («Азра», «Азриєць») — є непорозумінне і помилка, бо се південно-арабське племя, уславлене із свого щирого кохання, звало ся Бану-Озра, або Бану-Узра.

І що вечір близь фонтана
Молодий стояв невольник
Там, де плещуть ясні води...
Він марнів-марнів, бездольник.

От, як стій, колись царівні
Забажало ся спитати :
„Як зовуть тебе, молодче ?
Хто ти родом ? звідкіля ти ?“

Відказав на те невольник :
„Мохаммедом прозивають.
Я з Ємену, з племя Озрів,
Що з любови помирають“.

XXVIII.

(З Г а й н е).

Ну, годі ! пора вже дурниці усякі
Прогнати умом-головою !
Я довго, немов би який кумед'янтщик,
Комедию грав із собою.

Були помальовані пишні куліси
Під стиль романтичний-високий ;
Виблискував золотом плащ мій лицарський,
Чуття-ж були тонко-глибокі.

Тепер божевільні дурниці отії
Я скидую з себе поволі.
А чуюсь погано, неначе я граю
Ізнов кумед'янтськії ролі.

**Ох, Боже! Як добре сей жарт несвідомий
Правдиві чуття вимовляє!
Я, носячи в грудях щирісіньку смерть,
Грав ролю борця, що вмирає.**

Ставропіль на Кавказі. 20 апріля 1900.

КОХАННЯ ПО ЛЮДСЬКОМУ.

УРИВКИ З ЛІРИЧНОЇ ІЛЮЗІЇ

ІЗ ЖИТТЯ НЕДЕГЕНЕРАТИВ.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ З КАВКАЗУ.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN

Замість прольогу.

ВОСКРЕСЕННЄ З МЕРТВИХ.

I.

Де Кавказькі гори
Хилять ся над морем,
Там я розлучив ся
З застарілим горем.

Де Кавказькі гори
Квітнуть райським садом,
Там я розлучив ся
З давнім сумом-гадом.

Де ліси журкочуть
Чарівну мову,
Там воскресло серце,
Зайняло ся знову.

II.

Кипаріс уквітчала гірляндами
Чайная рожа.
Бідне серце закручує путами
Вродниця гожа.

На задумане дерево вість ся
Любе дихання.
А до серця мого добуваєть ся
Голос кохання.

III.

Рожа, лілія, тюльпани —
Щастє літньої пори!
Зоя, Ната і Кассандра —
Всі вродливиці, всі три!

Рожу, лілію, тюльпани —
Всі до серця я тулю.
Коло сестер я щасливий,
Та котрую-ж я люблю?

IV.

Пісня Зоїна.

„Глянь, як веть ся виноград,
Гнуть ся лози —
Глянь на брівоньки мої
Й пишні коси.

„І хочбі ти — просто страх —
Був сердитий,
А на мене веселіш
Тра глядіти!

V.

З арабського, із романа про Антара.

То не жінка, — чистий ангел,
Що взяла мою любов!
Хай до шовку доторкнеть ся,
То на пучках буде кров.

Най би глянули на неї
Ті, що ідолів хвалять, —
Всіх би ідолів зрекли ся,
Щоб її за бога взять.

Тай сьвятий побожний черчик
Хай не дивить ся на ню:
Скоро гляне, — геть забуде
Про молитву він свою.

Ой, не пити воду з моря:
То-ж солона гіркота!... —
Дасть в она свої слини —
Посолодшає вода.

Дикі, голі, сірі скали!...
Най вона по них іде,
То зіллями і квітками
Кожна скеля поросте.

Ось!... дихнув вітрець на неї, —
Наче квітку поруша...
Ніби віск, у мене тануть
Тіло, серце і душа.

VI.

Голубеє море і Кавказ зелений
Чаром, мов кадиллом, дихають на мене.
Я дивлюсь, дивлю ся в бірюзову даль...
Не надовго тут я... Аж подумать жаль!

Доведеть ся швидко кинути країну
І тягти ся далі, в ивчую чужину.
От тоді, як буду звідси од'їжджать,
Байронову пісню стану я співать :

VII.

До дівчини-Атенки.

Доки я не кинув край,
Серце ти міні віддай.
Ні! вже стало ся твоім, —
Забирай його зовсім!
Їду!... знай же ось про що :
Zwē mou, oās ayapō!*)

---

*) = Житте мое! я вас кохаю!

Вільна, легкая коса,
Що вітрець і колиса;
Різві очі; вії-шовк,
Звисли вниз до щік-квіток; —
Сьвідчусь їми ось про що:
Zōḗ mou, oḗs áyalō!

Ті уста! той поясок!
Той німий язик квіток!...
І мов кохання те,
Що з журбою в парі йде...
Сьвідчусь вами ось про що:
Zōḗ mou, oḗs áyalō!

Я в дорозі вже, дівча!
Ти-ж згадай мене без зла.
В Істамбул мене везуть, —
Серце-ж, дух, з Атен не йдуть.
Розлюбити-б?! — ні за що!
Zōḗ mou, oḗs áyalō!

VIII.

Із Сапфо*).

То щастя небесне — сидіти з тобою!
Зрівняв ся з богами щасливець такий,

---

*) Написано не стільки за грецьким первописом (Poetae lyrici graeci, recensuit Theodorog Bergk, ed. quartae vol. III, Lipsyk 1882, ст. 88—90), скільки за вільним переспівом акад. Хв. Корша: „Римская элегія“, Москва 1899, ст. 5. А в тім, мій переклад дословнійший од Коршевого.

Що жадібно ловить солодку розмову
І осьміх принадливий твій !

Солодку розмову й принадливий осьміх...
Од них мою душу стуманює страх.
Дивлю ся на тебе, дивлю ся, — і голос
Міні замірає в устах.

Обличчя горить і скропляється потом,
Ба й трепет холодний мене обгорта.
Я блідну, неначе посохле бадилля,
І чую, як смерть надліта.

ІХ.

Я за тебе, Зоє, рад і вмерти,
І любов у мене платонічна :
Хто у грудях носить зерно смерти,
В того мрія чиста й іділлічна.

Коло Зої сей та инчий веть ся,
І сама вона когось кохає.
Але се міні не раниць серця :
В хорім серці заздрости немає.

Бо душа одним-одного хоче,
Підляга одним-одній потребі :
Слухать голос, заглядати в очі,
Щоб почути десь себе на небі.

X.

— „Марно від мене ти думи ховаєш, —
Бачу всю душу твою!
Слухай, чужинче: мене ти кохавш?
Знай же: тебе я люблю“.

Так міні сказано... Господи-Боже!...
О, воскресителю мій!
Смерти не хочу... — і думать негоже!...
Знову живий я, живий!

СВЯТЕ КОХАННЕ.

Іділлія.

Обновилась, яко орля,
Юність мого серця;
Розпустила душа крила;
Пісня ллеть ся, ллеть ся...

(Куліш).

XI.

Так! тільки божество бува таке блаженне!...
З любови я святий!... святе мов кохання!
І дещ на світі є хтось инчий окрім мене,
Що-б мав такі, як я, шляхетні почування?

Хай скептики речуть : „Є тисячі! стидав ся-б!
Твої чуття ні кращі, ані гірші...“
А я, мов гімназист, що вперше закохав ся,
Із патосом пишу наївно-щирі вірші :

XII.

а.

І вéсело, і страшно...
І радощі, і сум...
Затемнюєть ся розум
Од всяких п'яних дум.

Що-ж дієть ся зо мною?
Я в пеклі, чи в раю? —
Та ні! я загадав ся
Про милую свою!

Невже-ж таки нап'равду
Мене кохаш ти?
Невже-ж на сьвітї долю
Я зміг таки найти?

б.

Літав соловейко в рожевий городчик,
Кохав бо він рожу,
А поруч коханки він навіть не бачив
Тернину негожу.

Та знулалась квітка од птащиних співів, —
Їй щирости хтілось,
Відряди, розваги... І от, до тернини
Вона прихилилась.

Щасливеє терне спершú аж бояло ся
Долі такої...
Чи треба розказувать повість кохання
Мойого та Зої?

В.

Сиджу я в самотині,
Та не з журбою :
Якщо мене ти любиш,
То ти зо мною.

Ні лащень, ні обіймів
Мині не треба :
Я-ж знаю : ти кохаш, —
І я — цар неба.

Г.

Жахавсь я любови, — гадав, що кохання
Нам працю спиняє.
Аж бачу я, любко, що й крихітки правди
У тому немає.

Тебе-ж я кохаю, а чую, що в мене
Подужчали руки ;
Ще більше душа моя лине до сьвітла
Знаття і науки.

д.

Дивись на тую зірку : —
Ото моя.
А поруч неї друга :
Ото твоя.

В тих зорях ми й по смерті
Зійдём ся знов,
І знову нам засяє
Сьвята любов.

е.

Мій краю! за тебе прийняти не лякаюсь
Найгіршого лиха,
Бо всяке горе, недоля, скорбота
Тепер міні втіха.

Дурниця всі рани й душевні, й тілесні,
З нудьгою чи з кровю:
Бо знаю я серце, що всі мої болі
Погіть любовю.

XIII.

Так пишуть школярі... А щó-ж робити :
Я знов дитина!
Рефлексів, щезай! бо час радіти :
Така година!

XIV.

Гей, вінок,
Кучерявий од квіток!
З рожі квіт
Заховався під гияцинт.

Ой, не білая-ж то рожа:
Біла жіночка, хороша.
Гияцинт, що так навис —
Пасма темних кіс.

Море, грай!
Білий замок обмивай.
Хвиля йде, —
Білий замок аж гуде.

Ой, не синяя-ж то хвиля,
А хвилястая мантілля;
Мармуровий замок звуть
Білосніжна грудь.

XV.

Серенада.

Лягає тїнь вечірняя
На небо голубе...
Зійди-ж, моя ти зіронько,
Я жду, я жду тебе!

Щебечуть між бананами
Співці солодких мрій...
Заждався я, сива горлинка!
Виходь, виходь мерщій!

Затишную альтаночку
В лавровому саду
Я вистелив трояндами
І жду, фіялко, жду!

XVI.

(З Г е т е).

Я покинув хатку любки
І ступаю тихо в низ
Серед сутінку нічного
У густий, розлогий ліс.

С-по-за гилля ллеть ся місяць ;
Вітерець не шелестить ;
А з похилених берізок
Сьвіжий ладон капотить.

Скільки щастя й осолоди
Я з такої ночі пю !
Скільки тихої відради
В душу лащить ся мою !

Ну, й чого-б іще бажати ! —
А зачув би любчин клич —
Дав би тисячу тих нічок
За єдину з нею ніч.

XVII.

(Іспанський романс).

С-по-за срібного туману
Хвиля срібного фонтану
Плеще та бренить...
Сад дримає... Тиша... Темно...
Чи не тїнь отам таємно
Ледви шелестить?!

Бачу постать... Легкість стану...
Так! се ти, моя гітано!
Серцем чую я!
Довго ждав я, повний муки...
О! впади-ж міні на руки,
Милая моя!...

XVIII.

Гарячий шопїт спомїж листя,
Із полутьми.
Під виноградною лозою
Сидїли ми.

Лукаво шелестїли пальми;
Пянїв весь сад.
І я не знав, чи тї солодша,
Чи виноград.

(Заслона спадає).

МУСУЛЬМАНСЬКИЙ РАЙ.

Любощі та раюванне.

XIX.

Рече Пророк : „Люблю молитись,
Люблю жінók кохати
І знаю третю любов втіху :
Вдихати аромати“.

І от, коли я по повітрі
Пахуче весняне,
Із грудей рветь ся щирий голос :
„Я ваш, о мусульмане!“

XX.

На теми з Хейяма, з перського.

1.

Ти знавш, сёрденько : житте
Дав нам тугу раз-у-раз,
А на кінці й сама душа
Як стій одлине геть із нас.

Сідаймо-ж ген на моріжку,
Зазнаймо скількись днів утіх,
Поки новітній моріжок
Ще не проріс із нас самих.

2.

Мене впевняють : „Буде пекло,
Ба є й тепера“. —
Не вірмо, серце, сій промові :
Брехня й химера.

Коли-б усі пішли до пекла,
Хто не й кохає,
То взавтра-б, наче на долоні,
Спустіло в раї!

3.

На дворі весна. Поруч мене — кохана.
У неї, мов в гурні, стан.
Є кварта вина, — дак його попиваєм,
А з боку хвилюєть ся лан.

На дэ-чию думку, се — погань, мерзота,
А я вдовольняю ся вкрай.
Бодай я зробив ся гідкійший од псюки,
Коли хоч згадаю за рай!

XXI.

Із Амма́ра, з перського.

Я-б бажав: зложивши пісню
Для коханої мові,
Буť словами тої пісні
На устах у неї,

Щоб, коли зачне кохана
Тую пісеньку співати,
Я уста її солодкі
Міг би цілувати.

XXII.

— „Ти й думать одвикнеш!“
Воркоче мій розум.
А серце співає:
„Чини, як Мохаммед:

„Бували години —
Він янголів слухав;
Бували години —
Гуляв у харемі.

СВІТОВІ СКОРБОТИ, або рамолісмент?

XXIII.

Заклятий, понурий, я йду серед бурі
В дрімучий бір.
— „Вернись, чоловіче!!“ з гиляки кигиче
Міні упир.

Я йду обоятний, до страху нездатний,
Навманяки. —
Єсть гірші пущі, дикійші гуці:
Мої думки.

XXIV.

Ужель такъ скоро
Огонь любви погасъ?

(З російського романсу).

Нудьга в душі, ломота у кістках...
Мене всього тупі обсіли болі...
Що-ж?... мліти й далі у дитячих снах?
Чи то вже знак, що тра сказать: „доволі!“?

Невже-ж так швидко
Й огонь любови згас?
Невже розпушта
Одна ще лучить нас?

Моя любов — то наче й не любов,
Мое кохання — наче й не кохання.
„Дитячі сни...“ — таких не буде знов!...
Гризе мене й гризе розчарування.

Невже-ж так швидко
Вогонь любови згас?
Невже розпушта
Одна ще лучить нас?

XXV.

Я й рад би цить кохання,
Та тільки не умію:
Виходить щоб? — розпушта! —
Я строю з неї мрію!

Тай мрія-ж, мабуть, мідна...
...В алхімію повірю!
Перероблю-но мідну
На золотую-щиру.

О, мріє золотая!
Вернись, бо я стомив ся.
Верни ся, ideale!
Вернись!... вернись!!!... верни ся!!!...

XXVI.

Шумить-кипить бульвар. А я сиджу сумливий,
Дивлюся на людей...
В старих і в парубків я думи женихливі
Вичитую з очей.

Гляджу й на хлопчаків... А в них які мрії?
Яку таять мету? --
Принести на алтар — на груди до повії —
Невинність молоду.

Гляджу й на немовлят... Кумедні споминання
Викликує той рід:
Що кожне, кожне з них із акту спарування
Прийшло на білий сьвіт.

Народ, як лава, пре, і тиснець ся, і третє ся...
Шумить-кипить бульвар.
Огідно на душі... І цілий сьвіт, здаєть ся,
Великий лупанар.

XXVII.

Із Абуль-Аля, з арабського.

Чоловік до жінки йде,
Добираєть ся;
Дак із того третє в сьвіт
Нарожаєть ся.

Не одразу-ж то воно
З світом злучить ся:
Перше мати вагітнá
Най намучить ся.

Як народить — то вмíра,
Стане глиною;
Отакес-ж буде, знов,
І з дитиною.

XXVIII.

Із Абуль-Аля.

І чого се той ганчар
Так зневажно топче глину? —
Він не думає, що сам
Стане глина за хвилину!

Може бути, що й горща
З тої глини зроблять люди.
Хто захоче — з ганчара
Їсти буде й пити буде.

Може, хтось і в дальній край
Схоче горщика поперти!...
І товктиметь ся бідняк
За життя і — знов — по смерти.

XXIX.

На теми з Хейяма, з перського.

Серце-серце! кровю обкипавш
Ти з лихої долі,
І що дня, що дня тебе шматують
Все новітні болі.

На кінці-ж кінців душа одлине
Із мойбого тіла.
Так навіщо-ж ти, душе, до мене
В тіло прилетіла?!

XXX.

Маєш вроду, любий подих,
Гарна в тебе кожна риса.
Маєш личко, як тюльпанчик,
Стан — неначе в кипариса.

А не звісно: за д л я ч о г о ж
Той Маляр талановитий
Оздобив тебе так гарно
В тліннім царстві сього світу?

XXXI.

Понад берегом течійки
Пишно квітчать ся зілля.
Ти-б гадав, що то й не квіти,
А сьмієть ся янголя.

Не топчіте їх зневажно :
Кожна квітка проросла
З праху вродниці, що в неї
Щічка, мов тюльпан, цвіла.

XXXII.

Як нас не було ще — так само сьвітало,
Так само й смеркалось,
Так само вертіло ся небо. Так само
Усе відбувалось.

Поволі-ж ступай, бо не порох ти топчеш
Свою ногою :
Ти гарній красуні отсе наступаєш
На око п'ятою.

XXXIII.

Через те, що я родив ся,
Сьвіту користі немає,
Тай на тім, що я помру,
Сьвіт нічого не зиськає.

І даремне я ізвідкись
Хочу відповідь дістати :
На що тра міні було
І родитись, і вмірати ?

XXXIV.

Так! що дієть ся на сьвітї,
Все не з нашого бажання.
Ну, й навіщо-ж мати в серці
Всякі замисли й змаганя?

Раз-у-раз ми мусим тоскно
Промовлять самі до себе:
„Ще прийти ми не поспіли,
А одходити вже треба!“

XXXV.

Із Абуль-Аля.

Ворожбит ворожить людям...
Але-ж він немов сліпий:
Має там якуюсь книгу,
Щось вичитує у ній...

Аж нудьга на се й дивитись!
Де-ж він може розгадать
Ті рядки, яких не тямить
Сам Писака прочитать?!

Перше він послав Муся...
Далі Йсус учив не так,
Хоч також навчав од Бога...
А Мохаммед — знов інак.

Кажуть люди : „На останок
Буде ще пророк у нас ; —
Всю тоді пізнаєм правду !...“
Бідні люди ! шкода вас :

Ви жили учора в пітьмі
Тай сьогодні живете...
Тільки-ж годі !... в нашім світі
Не балакаймо про те !

Хочеш стрілити дурницю —
О ! — кричи найголосніш !
Але схочеш правду мовить —
То шепни тай тихо диш.

XXXVI.

Ой, підú я в луг, —
Там позбудусь туг,
В тихім гаї тихо загуляю ся.
Заплету вінок
З лісових квіток.
Я поет, я ними заквічаю ся.

Раптом зілле схне,
Як торене мене,
І гуде дібровиця зелена...
Бо споганивсь я
І не варт вінця,
Мов розпустна, грішна наречена.

Кряче очерет :
„Ти вже не поет,
Бо душа поетова — дитячая
Одійшли вони,
Золотії сні !
І твоя натура — то звіврячая!“...

Боже !!... глянь з небес !
Ти — творець чудес, —
Приверни міні мій скарб загублений :
Приверни міні
Знов дитячі дні,
Непорочний дух, гріхом не ступлений.

Ох, Святий ! скажи
Тілу і душі
Відродитись чистими, дитинними !
Най моя любов
Затрепеще знов
Братнім серцем, мріями безвинними !

XXXVII.

— „Ну, годі ! отямлюсь“... — кажу́ я до себе :
„Стихійним чуттям підлягати не треба.
Не буду-ж нудітись ! так розум велить...“
Кажу́ так до себе, а серце болить.

— „Браті — у неволі“, ізнов я говорю, —
„Не слід оддавати ся власному горю.
Народ наш страждає, в кайданах лежить!...“
Говорю, а серце так само болить.

— „Своє особистеє лихо забуду.. .
Піду я на службу до рідного люду...
Мовчи-ж, мов серце !... мовчи хоч на мить !...“ —
А серце, шмат м'яса, болить тай болить.

XXXVIII.

Ні! я суб'єктивний,
Я еґоїстичний :
Все чуттів шукаю
Тонко-естетичних.

Міліони стогнуть
З голоду, з неправди, —
Я-ж готов у стогнах
Ще й шукать принади.

Гей, удар же, Музо,
Ти в новії струни,
На новії співи,
На новії думи!

XXXIX.

Весняна розмова.

— „Весна вже на дворі! І гріє і сьвітить
„Ласкавеє сонце.
„Весняне повітре потоками ліне
„У хатне віконце.

„Бігаймо з хатини! Яка-ж то принадна
„Лука молоденька!
„З сусіднього гаю летять чарівницькі
„Пісні соловейка.

„Привільно несе течія-дзюркотбнька
„Прозорую воду,
„Журчить-повідає чудовую казку
„Про дівчину-вроду.

„Вітрець подиха', розливає нам силу
„Новітню по крові.
„З фіялки й конвалії пахощі дишуть
„І звать до любови.

„І сонце, й лука, й течія, й соловейко,
„І вітер, і квіти —
„Вмовляють і кличуть: Кохати!... Любити!...
„Кохати!... Любити!...“ —

— Лю-би-ти... ко-ха-ти... О, ні! не для
Обійми жіночі! [мене
Ні в зіму, ні в весну мене не приваблять
Жіночії очі.

Запашне повітре та вітер весняний
Зовуть до кохання?!
Це легот для тебе, міні-ж він доносить
Мужицькі стогнання.

Тобі про кохання торочить фіялка
Й південнії квіти.
Міні-ж вони шепчуть: Мужик безталанний
Без хліба й просьвіти.

Тобі дзюркотонька нагадує любку!
Немов на наругу
В ній бачу я тільки мужицькії сльози
Та вічну тугу!

Нехай соловейко верзе про кохання, —
Дурненька пташина!
У мене коханка, у мене є любка —
То рідна країна.

До неї горну ся, її поцілунком
Уплюсь до сконання.
О, друзі! чи є що на світі солодше
Од цього кохання?

XI.

Тарасове сьвято на чужині.

В дальній Кавкацині, в краї чужому
Мрієть ся рідная хата:
Сьвята найбільшого ми дочекались,
Нашого любого сьвята.

Русь-Україна сьогодні справляє
Память своєму пророку.
Ми із чужини так само возносим
Славу сердечну, глибоку.

Згадуєм сумно за рідну Вкраїну,
Повну принади землицю,
Повну ланів і гаїв і садочків,
Повну краси чарівницю.

Згадуєм сумно за рідну Україну,
Повну злигоднів селянських,
Повну насильства, одчаю та муки,
Повною лютощів панських.

Нене-голубко! до тебе я лину:
Тут я чужий чужениця.
Аще забуду тя, Єрусалиме,
Будь ми забвенна десниця!

Най до гортані язик мій прилипне,
Скоро тебе позабуду
І в чужині одіб'ю ся од служби
Нашому рідному люду!

Батьку Тарасе! ти чуй присяганнє:
Ми, українські діти,
Матір і бідного менчого брата
Будем по віки любити.

Будем бороти ся, їх визволяти
З пазурів сина Едома!
Каже надія: Діждём ся напевне
Вільного рідного дома.

XLI.

(З Г е й н е).

Коло замку у Каноссі —
Генрих, цар німецький — босий
І в сорбччині покутній...
Ніч — холодна і дощлива.

А з вікна хтось виглядає,
І, як місяць осіяє,
Видко лисину Григора
Та Матильдинії груди.

Цар — блідий, пригасли очі,
„Pater noster“ він бурмоче.
Та в глибу в царевім серці
Скреготить інакший голос :

„Ген далеко, в ріднім краї,
„Там стоять великі гори,
„А в горах росте залізо,
„Що придасть ся на сокиру.

„Ген далеко, в ріднім краї,
„Там могутнії діброви,
„І з найбільшого дубища
„Вийде обух на сокиру.

„Гей мій краю, рідний краю!
„Ти народиш і людину,
„Що гадюку наших болів
„Перетне його сокира.

XLII.

Епільог.

Співаю пісню, повную огня,
Із неї віє дух живий і сьмілий, —
Ніхто й не доміркуєть ся, що я —
Давно вже труп, увесь заохолоділий.

Отак, буває, гляньте на ланок, —
А там стремить опудало з соломи.
Начепляно на ньому ганчірбк;
Стоїть воно сухе, нерухоме.

Дмухне вітрець, — замають ганчірки,
Захилитає страхопуд руками. —
Лякають ся, цввірінькають пташки!
Іде переполох між горобцями!

Людина-ж трапить ся під тую мить, —
Дак щб для неї гороб'яча мірка?
Погляне тай: „Опудало стирчить,
А шелестіла в нїм сама ганчірка“.

5 августа 1900 року. Гуапсе на Черкеському побережжю.
15 августа. — Батум.

**ПЕРЕДСМЕРТНІ
МЕЛЬОДИЇ.**

ІЗ ЛИСТУ ДО ВС. МІМЄРА.

I.

Дивувалась зима,
Чом се таять сніги,
Чом леди присли всі
На широкій ріці.

Ів. Франко.

Дивувала зима, дивувала ся :
Деж то сила її подівала ся ?
Ще не втішились втри студенії,
А луки розквітають зеленії !

Дивувала й земля, дивувала ся,
Звідки сили такої набрала ся :
Вільно дихає грудьми розкритими,
І поля одягають ся квітами.

Тільки я ні-на-що не дивую ся,
Бо для мене зима не минула ся :
Я вдихаю не радість весняную,
А холодную смерть неблаганую.

II.

(По бурі).

Теплий грім... Цьвітуча вишня
Пе медовую росу...
Я підняв листок посохлий
І задумавшись гризу.

Все сьвіжіє!... З грому-бурі
Обновила ся земля..
А на віки помертвіла
Тільки ті, душе моя?

III.

Стою я в весняному гаї...
Фіялки, фіялки навкруг...
Бою ся ступати, щоб їх не топтати,
А втіха захоплює дух.

І вірить ся: я оживаю,
У грудях нова течія...
Та марнії мрії! порожні надії!
Уже перетліло життя.

І я — мов торішнєє листє,
Що грієть ся сонцем ярким:
На сонці печеть ся, до сонця сьмієть ся,
Аж доки зітліє зовсім.

IV.

По піску по золотому
Ллеть ся срібная вода :
Плеще, грасть ся на ньому
І грудима припада.

Нижче-нижче гнеть ся гилле
У плакучої верби :
„Там — справляють ся весілле,
Я — зсихаюсь од журби..“

V.

Я й не жалую, що кину сьвіт отсей :
Бо не кину дорогих мені людей, —
Розіллюсь по всій природі :
В любій, сонячній погоді,
В срібних водах, у лісках,
У квітках.

Невидімо я полину по землі
Тихим вітром по запашному зіллі ;
Ароматом, повним чару,
Обійму тебе, мій царю, —
Горду голову твою
Оповю.

VI.

(До Сирії).

Мене заколисав чудовий шум весняний;
Дрімбта набіга і сон якийсь коханий.
Надходить полусмерть... О, сьвіте! прощай!
Прощай і Сиріє, мій милий, гарний край!...

Сьвята моя землі, мій краю чарівливий,
Ти — вічний спогад мій, в тобі я був щасливий...
Тебе я бачу знов у передсмертнім сні,
І бедуїнські я чую знов пісні.

ІНТЕРЛЮДИЯ.

З Єрусалимських околиць*).

(Пастораль).

VII.

Прольог.

Гарячий день повечорів.
Ідуть до дому люди.
Іде задуманий Араб,
Гукає на верблюди:

---

*) В чч. X, XII і XIII єсть одуки сучасних арабських пісень з під Вифлєсму; чч. IX, XI, XV і XVI взято із староарабської збірки пісень »Хамаса« (= чч. 518, 508, 499, 5 і 157, коли тримати ся нумерації Рюккертової).

В і н.

„Гей-гей, верблюдоньки! мерщій!
Гей-гей до Силоаму!
Там може ще побачу раз
Я дівчину ту саму“.

VIII.

В о н а.

Силоамське джерело,
Водонько сцілюща!
Ні, не лік із тебе йде,
А журба болюща.

Я черпала воду в міх, —
Гнав юнак верблюда.
Як на мене подивив ся —
Затиснулись груди.

Цілий день він ув очах,
І забудь не сила.
Ох, купеле-Силоам!
Ти мене згубила.

IX.

В і н.

Я спинив ся на спочинок
У розкішному гаю.
Сад росистий... Срібні квіти...
І затишно, як в раю.

Сотні мрій мене обсіли
Од такої краси,
І бажань усяких безліч.
Та в усіх була лиш ти.

Х.

В о н а.

Не злюбили мене сестри,
Що така я гарна:
Білолиця, бистроока
І струнка, як сарна.

Кажуть: „Тра її послати
На тяжку роботу:
В самий південь кози пасти
І тягати воду“.

Не згоріла-ж я од спеки, —
Стала румянійша.
Міх важкий мене не згорбив,
Стала ще стрункійша.

І вовняная верівка
Плеч не обшмульгала.
Брала воду з Силоаму —
Хлопця зчарувала.

XI.

В і н.

Ви може-б мені заказали
Коханую Лейлу видати?
Нехай! Та ніхто не закаже
Тужливії співи складати!

Ви може-б мені заказали
Із Лейлою мати розмову?
Вві сні вона прийде до мене,
Зустріну я Лейлоньку знову!

В переддобробітню годину
Бачу Лейлу уві сні.
„Мила!! хочеш дати щасте
Заборонене мені??“

Каже: „Ні, мене вже видай,
Набирай ся забуття“.
„Не покину й не забуду:
Ти-ж усе мое життя“.

XII.

Вифлємська серенада.

Сонце прóмінем останнім
Золотить Сіон;
Йосафатову долину
Обгортає сон.

Квилить жалібно сопілка :
Дівко! не барись!
У долину під маслину
По скалах спустись.

А не прийдеш — вверх до тебе
Я полину сам,
Прокраду ся попід муром,
Тихо вість подам.

Одгорну я од віконця
Листв-виноград
І шепну: „Біленька кізко!
Вийди, вийди в сад!“

XIII.

В о н а.

Мати з хати вийти не пускав...
Спати не могбтонька.
Мертве море не таке гіркев,
Як моя скорббтонька.

Милий, милий! ти не жди на мене:
Вже не дочекати ся!
Тра самбому по долах і згір'ях,
Ланью перемчати ся.

Догадав ся серцем мій голубчик,
Догадавсь любесенький:
То не сайга скаче там по скелях, —
Цоспіша милесенький.

XIV.

В полоні.

Душа летить у рідний край
За табором Єменців,
Та тілом я на чужині,
В полоні у Мекканців.

І от, на диво, у ночі
Прийшла до мене мила.
Вязницю замкнену мою
Тихенько одчинила.

Сказала кілька втішних слів
Та скоро й попрощалась, —
Душа моя за нею в слід
Із тіла видиралась.

Дівча! не думай, мов би я
У цім ворожім краї
Зробив ся вже хитким-плохим,
І мов би смерть лякає.

О, ні! й погрозами мене
Не застрашать Меккани:
Я й досі їм не покоривсь,
Хоч на ногах кайдани.

А ти... Тобі я покоривсь:
Тебе кохаю сильно,
Так само як кохав тоді,
Як був людина вільна...

Душа летить у рідний край
За табором Єменців,
Та тілом я на чужині
В полоні у Мекканців.

Під Вифлєсом, коло ставів Соломонових,
16/IV 1898.

XV.

Finita la commedia!

Бачу я сни із чудового Сходу,
На-віч я бачу ту райську природу...
Сирие! в твій зачарований сьвіт
Най понесеть ся од мене привіт.

Корчать ся, мучать ся груди слабії...
Сон перервав ся... Ізчезнули мрії...
Вітер весняний голубить мене, —
Темная смерть у могилу жене.

XVI.

Нагадую собі я передсмертний спів
Героя-Шанфари в руках у ворогів:

„Не ховайте! бо не суджено
Похорон для мене.
Вийде з мене здобич ласая
В дикої гієни.

„Здіймуть 'голову, — юнацькою
Найважнійшу силу.
Зволочуть її на роздорож...
Викинуть і тіло.

„Там не буде вже сподіванки
На життє і радість.
Зверху ляже темна ніченька
І людська ненависть“.

XVII.

Вовчая натура! дикий заповіт!...
Але чути в ньому любую принаду...
Я очима вовка не дивлюсь на сьвіт,
В дику-ж могилу покладу ся радо.

Не люблю гучних я цвінтарів
І не хочу там лежать.
Поміж нивами безвісними
Накажу себе сховать,

На лану, в густому колосї,
Без могили, без хреста,
Без усяких буде написів
Моховитая плита.

Може в зиму налягати-ме
Грубий килим сніговий? —
Ет! на серці і теперечки
Мертвий холод зимовий!...

А розтане сніг на прівесні —
От, тоді мені гаразд!
На моху на оксамітному
Розцвітець ся срібний раст;

Навкруги зазеленієть ся
Ізумруд-озимина...
Літом — пишно янтаріти-ме
Колосистая стіна.

Зайченятко беззахистнеє
Тут притулить ся на ніч
І радіти-ме, сердечнеє,
Що не злавав лютий сич.

Ніч очима бархатистими
Блискотіти-ме на нас;
Нива пахощі солодкії
Видихати-ме в той час.

І в диханню ночі теплої
Оживати-му я знов:
Ціла нива з мене пити-ме
Соки серця, нерви, кров.

XVIII.

Refrain.

Невидимо я полину по землі
Тихим вітром по запашному зіллі;

Ароматом, повним чару,
Обійму тебе, мій царю, —
Горду голову твою
Оповю.

Станиця Кавказька понад Кубаню,
30 марта 1900.

ІЗ ГАЙНЕВИХ ПІСЕНЬ.

Із пісень Гайневих *).

I.

Серце, серце! не нуди ся!
Вже-ж не вік пора смутна:
Що зїма забрала в тебе,
Те віддасть нова весна.

Скільки гарного ще в світі!
Подиви ся без журби.
Все і все любить ти сьмієш, —
Що захочеш, те й люби.

---

*) Із тисячі Гайневих пісень захотіло ся міні зробити тільки таку вибірку, яка-б зовсім підходила під спільний тон мого «Пальмового гилля». Через те я понасмикнував собі Гайневих поезій не більше, як два з половиною десятки, тай то із циклів зовсім неоднакових, зовсім різних, а понанизував їх усі на одну низку; тим-то вийшов, може, такий розпорядок, що сам автор не знати, чи був би його похвалив. Та се треба сказати тільки про те, як я впорядкував чужі вірші. Що-ж до тексту кожної поодинокі поезії, то там я ніде не робив жаднісіньких змін і силував ся перекладати дословно, — от, хіба що инколи, проти моєї волі, в переклад могли позалітати деякі дрібні згадки з моїх власних вірпувань (ті або инчі епітети, вислови, синоніми, то що).

II.

Знову ліс одяг ся в квіти,
Мов до шлюбу молода.
— „А! здорова, весно красна!“
Сонце весело віта.

Знов щебече соловейко,
Смутно й ніжно квилить знов,
І ридає, і виводить...
Тая пісня — то любов.

III.

Синії очі весняні
Дивлять ся тихо з трави...
Лягідні, милі фіялки,
Підете в китицю ви.

Рву я фіялки... Задумавсь...
Що се! лящать солов'ї, —
Голосно всім повідають
Мрії сердечні мої.

Голосно всім повідають
Мрії про весну, про май...
Вже мою любовю тайну
Знає цілісінський гай.

IV.

Я квітку кохаю. Котрую-ж — не знаю
І гину з нуди.
Побачу цвіточок, дивлю ся в віночок,
Щоб серце знайти.

Все пахне, розквітло... Вечірнєє сьвітло...
Лящить соловей...
Шукаю я серця, що любо так беть ся,
Не так, як в людей.

Ляциш, соловію?... — Я все розумію
З жальких твоїх дум.
В обох нас знемога, і сум і тривога,
Тривога і сум.

V.

Рибалонько гарненька!
Жени свій човничок
До берега, й сідаймо
Ми поруч на пісок.

Тулись до мого серця,
Довір ся ти міні:
Що дня-ж по дикім морі
Ти їдиш у човні.

А серце чим не море?
Чи-ж мало бур у нім?
Прилів, одлів і перли
На дні його живім.

VI.

На личку в тебе літо
Рум'янее пашить.
За те зїма холодна
На сёрденьку лежить.

Голубко! се минеть ся,
Побачиш ти сама:
У серці буде літо,
На личеньку — зїма.

VII

Із сліз моїх, любко, вродилось
Багато пахучих квіток.
Зітханья-ж мої обернулись
У хори співучих пташок.

Якщо ти мене покохаш,
Дарую всі квіти тобі,
І в вікнах твоїх соловейки
Заступлять дорогу журбі.

VIII.

Мов серні, по стрімкіх скалах
Тікать їй довело ся,
І вольний вітер розвівав
Хвилястев волося.

Нарешті я її вловив
На кручі, ген над морем,
І серце гордеє вблагав...
І мирно ми говорим.

Над кручею, аж в небесах,
Над океаном сіли, —
Щасливі так, як в небесах,
На захід ми гляділи.

Запало сонце там внизу
У темнім-темнім морі,
І хвилі бурхали над ним,
Мов водянії гори.

Та ву, не плач! Воно зайшло
Не в хвилі ті безкраї:
До мене в серце запливло
І знов ще засняє.

ІХ.

Недвижно ясні зорі
На висоті стоять,
Й одна на другу ніжно
Од віку все глядять.

Яка їх мова гарна!
Яке багатство слів!
Та жаден з філологів
Її не зрозумів.

А я ту мову вивчив
І не забуду ввік:
В очах мові любки
Знайшов я весь словник.

Х.

За чай посідавши, розмову
Вели про кохання вони, —
Такії чутливі пані,
Такі естетичні пани.

— „Правдива любов — платонічна“,
Промовив совітник сухий.
Совітниця хитро всміхнулась,
Та стогне: „Ой, Господи-ж мій!“

І шп розпустив свою губу:
„Не треба кохати ся так,
Щоб шкода була для здоровля“.
На те йому панночка: „Як?“

Тужливо сказала графиня:
„Кохатись — то так, щоб палать!“
І зволила з ласки своєї
Баронові чаю наллять.

Булó одно місце порожнє,
Бо ти чаювать не прийшла.
А вже-ж про кохання, голубко,
Ти гарно сказати-б могла!

XI.

Чи я в ночі на ліжку
Зариюсь в подушках, —
Принадний, милий образ
У мене на очах.

Чи тихо задрімаю
І очі я стулю, —
Прокрадуєть ся ніжно
Він в голову мою.

Прокинусь я, — тай вранці
Не розстаю ся з ним:
Весь день ношу той образ
У серці я своїм.

XII.

Ніч. Запахнули гвоздики.
А в горі, під небесами,
Наче бджоли золотії,
Зорі мігають роями.

Слоза сутіни каштанів
Хатка білая блискоче...
От, риплять склянії двері;
Чую голос я дівочий...

Любий трепет... Милий шопіт...
Боязливе обійманне...
Зацікавлені троянди...
Солов'їнес ляцанне...

XIII.

На плечі твої білосніжні
Я голову тихо схилив
І тайну дівчачого серця
Підслухати добре з'умів.

Гусарські грають музики,
У браму ввходить весь повк.
І в серці твійому розлуку
Собі прочитав я і змовк.

Та най мене взавтра ти й зрадиш —
Сьогодні-ж іще ти моя.
І в милих обіймах у тебе
Подвійно втішаю ся я.

XIV.

Гусарські грають музики,
Виходить із города повк,
І знов я стою коло любки
Із свіжим букетом квіток.

Тут дике було господарство,
Вояцтво, селянство ревло.
І навіть у любчинім серці
Багато постоїв було.

XV.

Хто коха і безталанно,
Та у перше, — цар він неба ;
Хто-ж і в другий раз так само, —
Просто дурнем звати треба.

Я — той дурень, вже-ж бо вдруге
Безталанно я кохаю.
Всі сьміють ся: сонце, місяць,
Зорі, сам я.. і вміраю !

XVI.

Зайшов я туди, де кохана
Божилась і тіскала руки. —
Де капали в зрадниці сльози,
Сичать і гніздять ся гадюки.

XVII.

Отруєний виходить
У мене кожен спів.
Но, мила! Хто-ж отрути
В життя міні налив ?

Отруєний виходить
У мене кожен спів, —
А хто-ж у мене в серці
Гадюкою засїв ?

XVIII.

По лісі блукаю та плачу,
Стрічаю дрозда в вишині.
Поскокує пташка й питає,
Чого це так сумно мені.

Ну, пташко, про се тобі скажуть
Сестриці твої, ластівки:
Над самим віконцем у любки
Ліпились їх мудрі хатки.

XIX.

Як ти можеш спать безжурно?
Ти-ж бо знаєш: я живий; —
Знов надійде гнів колишній,
Перерву ланцюг я свій.

Чула давнюю ти пісню,
Як мертвець один колись
У ночі свою кохану
За собою в гріб поніс?

Бій ся, дівчино вродлива!
Що за осьміх на лиці?
Я живий і я ще дужчий,
Ніж укупі всі мерці!

XX.

У мене був коханий рідний край.
В моїм вікні
Шумів гиллястий дуб, фіялками цвів май...
Та то вві сні!

Я мову чув там рідную свою.
І хтось міні
Щирісінько сказав по-нашому: „люблю!“ —
Та то вві сні!

XXI.

Загасла!

Завіса впала. Вже по всьому.
Пани і паньї йдуть до дому.
А песа? гарною знайшли?
Мабуть, бо оплески гули.

Вся публіка велешановна
Поету плескала вимовно.
Тепер будинок занімів;
Весь гомін стих. Нема й огнів.

Та цить! задренькотіло різько
У пільмі щось, до сцени близько.
Либонь, то луснула дурна
В старої скрипки там струна.

Чогось так нудно у партері;
Щури шкребуть ся по-під двері...
Аж ось зачаділо навкруг!
Остатня лампа зашкварчала,
Одчайно вся затрепетала...
Загасла! — То мій бідний дух.

XXII.

Посохлі фіялки... Зажовкляя стрічка...
Та локон, що пилом укривсь...
Наддерті записочки... Пам'ятки з того,
Чим тішилось серце колись.

Дивлюсь на ті пам'ятки знудженим оком
Тай в коминок кїдаю їх.
Тріщать, полохливо палають обломки
Нещастів і щастів моїх.

Крізь комин, за димом, летять легкодушні
Любовні присяги, божби;
Кахикає хитро божок невидимий,
Глузує, не знає журби.

Усе попалив я... Сиджу коло жару...
Задумав ся тихо... Гай-гай!...
Остатня іскорка з попїлу блима...
Ну, доброї ночі!... Прощай!

XXIII.

Нічка осіння, похмура ;
Вітер по лісі шумить.
Щільно я плащ запинаю ;
Сумно мій коник біжить.

Їду. Мене-ж обганяють
Думи крилаті мої.
Любки моєї хатину
Втішно малюють міні.

Брешуть собаки. Виходять
Слуги зо сьвітлом в руках.
Мчусь я по сходах. Остроги
Гучно брязчать на ногах.

Теплий покоїк на версі...
Килим... Пахучі струї...
Жде мене мила... Я входжу,
В руку цілую її...

Вітер лютує, а листє
Стогне питанням глухим :
„Що тобі треба, фантасте,
З сном нерозумним твоїм?“

XXIV.

Чорні фраки, білі груди
І шовкбіві поньчохи.
Тиха мова, обіймання...
Тільки серця — ані трохи.

Ах, коли-б їм трохи серця
Та правдивого кохання!
Чиста смерть — усї їх вірші
На придумані страждання!

Нї, поїду я на гори,
Де стоять затишні хати,
Віють чисті, вольні вітри,
Грудям легко оддихати.

Нї, поїду я на гори,
Де гиллясті сосни мріють,
Чути журкіт, співи пташок,
Горді хмари туманіють.

Ну ви, салї блискотючі
З блискотючими панами!
Прощавайте! з верхогір'я
Насьмію ся я над вами.

XXV.

„Чуєш ген далекий гомін
„З контрабаса та скрипиці?
„Там крилатий свій таночок
„Водять сільські красавиці.

— І, голубчику! вклепав ся!
Я не чую скрипку тую.
От, що рохканне свиняче
Та кувіканне... — се чую. —

„Гу! стрілець у лісі грає
„На вербовий свій ріжочок.
„Далі гра', коло ягняток,
„На сопілку пастушочок.

— Тут, голубчику, немає
Ні ріжка, ані сопілки...
Свинопаса онде — видно.
Гонить свині... Та і тілки. —

„Ах! отам співають хором
„Гармонійним, чарівливим..
„Херувими віють крильми,
„Утішаючись тим співом.

— Де там хори й херувими!
Верещать собі хлопята,
Що женуть до дому гуси...
Бють ся крильми гусенята... —

„Чи не чуєш, як привітно
„Загули сріблясті дзвони?
„І селяни йдуть побожно
„Помолитись до ікони.

— Ет! реве там бугаїсько
Із коровою гладкою.
Череда, лобі схиливши,
Пре в хлїви, на купи гною. —

„Споміж листя що́ там має?
„Мрів в білім покривалі?
„То-ж стоїть моя кохана!
„На очах — сльоза з печалі.

— Ну, й сьміху! не бачиш бабу?
Лісникову сиву жінку?
На костур вона зіперлась...
Шкандиба', либонь, до шинку. —

„Так!... З усіх моїх фантазій
„Ти гарненько вмів закрити,
„А того, що маю в серці,
„Ти не викоріниш звідти.

Звиногородка в Київщині
9—12 юня, 1901 р.

ВІДЛІ-ЛУЦЛІ.

Із „Романсеро“ Гайнріха Гайне.

(1846—1851).

Прелюдія.

Ось вона, Америка!
Осьде він, новітній світ,
Не теперішній, що вяне
Через те, що з'європеївсь.

Ні, це світ іще новітній,
Як Колумб його доперва
Витяг нам із океану
Слова свіжих, ясних хвиль;

Ще по нім збігають перли,
Капотять, блищать, мигочуть.
І під любим світлом сонця
Все тут дихає здоровлем.

Се не цвинтар романтичний,
Се не склад старих обломків,
Всяких символів поцьвілих
Та перук закаменілих.

Ні! на цім здоровім ґрунті
Кожне дерево здорове:
Жадне з них не нудить сьвітом
І не зна спинних сухіт.

Скрізь гойдаєть ся і птаство,
Здровецьке, пестропере.
Круг очей — чорненький обід,
Мов поважні окуляри.

Довгий дзюб схиливши гордо,
Мовчки дивлять ся на мене...
Далі, гу!... зацокотіли,
Мов перекупки з базару!

Не второпаю, щб кажуть!
А здаєть ся-ж, добре знаю
Я усї пташачі мови,
Наче мудрий Соломон,

Що мав тисячу жінок
І пташачі мови тямив
Чисто всі: новітні, давні,
Вмерлі, випханії навіть...

Ґрунт новий, — квітки новії,
В них і пахоці новітні:
Дивні, дикі аромати,
Що вдирають ся в мій ніс,

Дражнять, колють і лоскочуть...
А мій ніс несамовитий
Аж мордуєть ся, — мізкує:
„Де-ж я нюхав щось такеє?!“

Чи не там, на Ріджент-стріті,
На палюче-жовтих грудях
Струнковитої Яванки,
Що жувала все квітки?

Знов же, може в Роттердамі
Коло статуї Еразма
В білій будочці для вафлів,
Таємничо так запнутій?...*)

Але доки в світ Новий
Я вдивляв ся, остовпілий,
Я і сам Новому світу
Наробив переполоху.

Бо, подибавши мій погляд,
Переляканая мавпа
Швидче в кущ! — і галасує:
„Старосьвітняя марá!!“

Малпо, малпо! не лякай ся:
Не мана я, не мертвяк, —
Аж кипить житте по жилах,
Син життя я найвірнійший.

Тільки, правда, довгі роки
Мав я зносили з мерцями, —
Через те од них набрав ся
Іх манерів і дивацтв:

---

*) На базарньому майдані в Роттердамі поставлено пам'ятник Еразмові Роттердамському, що народив ся тутечки 1467-го року.

Збігли-ж роки молодії
У Венериній горі,
В Барбароссиній, та в иньших
Романтицьких підземеллях*).

Ні, я твій прихильник, малпо!
Я-ж бо бачу, он, на голім
Безволосім твоїм заді
Дорогі мої три фарби.

Онде чорна, от червона,
Онде жовто-золотиста...
Фарби, що у малпи з заду —
Наче пра́пір Барбароссин!

---

*) Середньовікова легенда про Венерину гору (Venusberg, або по церковному Mons Veneris) каже, що Венера, як поруйнувано їй усі її храми, втекла в одну потайну гору і там весело живе; поміж тими людьми, що часом гостювали в неї, називають Тангайзера, лицаря-співця. Барбароссина гора (Kuffhäuser) — гора в Тюрингії, куди заховав ся, як каже народ, імператор Фрідріх Барбаросса; а попи, мовляв, кажуть неправду, боцім він утопив ся на поході в Палестину, — він у Кіфгайзері сидить жнівісінський і колись вийде із тої своєї схованки, на радість німецькому народови. Про сі легенди ширше розводить ся Гайне в своїх прозаїчних писаннях: »Стихийні духи» (1834) та »Занепад богів« (1853).

Пісня перша.

— — —

Він носив вінець лавровий,
А на чоботях блищали
Золоті остроги. Сам же-ж
Не герой був ані лицар, —

Розбишацький був отáман,
І нахабне імя „Кортес“
Він нахабним кулаком
Записав у книгу слави.

Записав його під самим
Під Колумбовим іменням,
І тепер дитина в школі
Має вивчити їх разом.

Скаже: „Христофор Колумб“,
Далі, знов: „Фернандо Кортес“, —
Дві великі людини
В новосвітнім пантеоні*).

Се-ж остатній жарт у долі:
Щоб у пам'яті людській
Спарувать імя геройське
Із пройдісвітським імям.

---

*) Свої звістки про Кортеса (1485—1547) Гайне зачерпнув, мабуть, із *Cruautés horribles de conquérants du Méxique* (Париж 1838) — Ф. д' Альви Іхтлільхогітль.

Чи-ж не краще-б, щоб імення
Зоставалось невідомим,
Ніж тягалось вічні віки
У такому товаристві?

Бо-ж Колумб — герой-героєм,
А душа його була
(Всім це ясно, наче сонце)
Так і щедра, наче сонце.

Інчі люди й до Колумба
Дарували нам чимало,
Але він подарував
Цілий світ: Америку.

Правда, з зёмної вязниці
І Колумб нас не відзволив,
Ну, а все-ж її поширив
І ланцюг зробив довгійшим.

От за те-ж і вдячні люди,
Бо обридла їм Европа,
Бо так само їм обридла
Африка і Азия.

Лиш один, один герой
Більше дав нам од Колумба,
Краще дав нам од Колумба: —
Хто єдиного дав Бога.

В нього батько звався Амрам,
Мати звалась Йохабета,
Називав ся він Мусієм.
То найкращий мій герой!

Тільки-ж довго ти, Пегасе,
Забаривсь перед Колумбом :
Ми не з ним сьогодні їдем,
Але з Кортесом — негідним.

Гей же, коню мій крилатий,
Розгортай-но пестрі крила,
Гайда в гарную країну,
Що зоветь ся Мехіко !

Залетім до того замку,
Що гостям своїм іспанським
Цар гостинний Монтезума
Одступив на пожиття.

Дав їм замок на життя,
Дав їм корму, скільки жерлось,
Ще й дарунками володар
Зайд усіх пообсипав.

Мудро точені клейноди,
Срібло-злото, самоцвіти, —
Справді ясне є свідощтво,
Що за щедрий був монарх !

Бо незрячий сей поганин,
Забобонний, некультурний,
Був ще вірив нелохитно
В честь і в вірність і в гостинність.

Він і сам пішов охоче
На бенкетик до Іспанців,
Що вони в своїому замку
Урядили в честь йому.

Із усім своїм двором
Цар добрячий, цар нехитрий
Йде в іспанську оселю. —
Там його вітають сурми.

Що за псуси грали сурми,
Не скажу. Либонь, вона
Звалась „Вірністю Іспанців“.
Автор — дон Фернандо Кортес.

Як ударив камертоном,
Раптом кинулись Іспанці,
Захопили Монтезума
І зробили аманатом.

Далі Монтезума вмер...
Тут прорвала ся загата,
Що ховала сіх паливод
Од народнього гнівú.

Підняла ся хуртовина:
Хвилі лютого народу
Закипіли, зашуміли,
Мов розбурхане море.

Хоч Іспанці й як хоробро
Відбивали кожен забіг,
А що день — нова облога
І ще гірші бої!

Цар помер, — то вже-ж і харч
Не підвобилась нізвідки.
Стали порції коротші,
А обличчя стали довші.

Ті подовжені обличчя
Іззирались між собою,
І зітхали, й споминали
Християнський рідний край,

Дорогий, коханий край,
Де гудуть сьвятії дзвони,
Де на припічку булькоче
Люба *Ollea potrida*.

В ній кипить горох — *Garbanzos*,
А під сподом... ну, тай шельми-ж!
І шкварчать, і смачно пахнуть
Часникові ковбаскі...

Кортес кличе всіх на раду.
Порішили: „Йти до дому!“
Взавтра вдосвіта раненько
Військо вирушить із міста.

Ох, колись і хитро й легко
Мудрий Кортес військо ввів,
Та не так воно легенько
Стати знов на суходолі!

Бо столиця Мехіканська
То такий великий острів:
Саморідная фортеця
На розлогому ставу.

Щоб ізвідти переїхать,
Є й мости на вбитих палях,
Є й човні, і єсть плоті,
Можна й бродом: острівцями.

Ще удосвіта Іспанці
Підняли ся у похід;
Та не били тарабани,
Сурмачі не грали зорю.

Не хотїлось їм будити
Хазяїв своїх гостинних
(А було там у столиці
Сотка тисяч Індиян).

Але тим, ізнов, хотїлось
Попрощати ся з гостями, —
І схопились Мехікани
Ще ранійше од Іспанців.

І схопились тай чекають
По мостах, плотах і бродах,
Щоб гостям на розставанне
Піднести остатню чарку.

І пішло-ж бенкетуванне
По мостах, плотах і бродах!
Аж побили ся гульвіси,
Потекла річками кров!

Так стиска́ли ся грудима,
Що од панцирів іспанських
На індійських голих гру́дях
Вирізались арабески.

Давлять груди!... душать горло!...
І рубають ся, і ріжуть!...
Звільна пре кровава лава
По мостах, плотах і бродах.

В Індиян — і спів, і ревіт,
А Іспанці бились мовчки,
Мовчки кров свою точили,
Щоб пробитись на ступінь.

Бо не дуже пособляли
Серед тісняви такої
Всякі зброї європейські,
Кові, панцирі, гармати.

А багато-хто з Іспанців
Був обтяжений страшенно
Грішним, жовтим тягарем :
Золотом, що був нагáрбав, —

Шкандибáв, не міг рушатись... —
Ну, й чортячий той металъ
Був погубою й для тіла,
А не тільки для душі.

Далі озеро укрилось
І човнами, й байдаками, —
Понеслі ся звідти стріли
На мости, плоти і броди ;

Що й казать! за диким стиском
Поціляли і в своїх,
Та поцілили чимало
І найкращих із гідальгів.

Он на третьому мостові
Коровгú — Сьзятую Діву —
Ніс підрапорний Гастóн ; —
Дак того Гастона вбито.

Мехіканська стріла
Улучала й в Божу Матір:
Цілих шестеро, блискучих,
Застромились аж у серце, —

Наче золоті мечі,
Що, як носять плащаницю,
Має Mater Dolorosa
У своїх скорботних грудях.

Коровгу — Марію Діву —
Дон Гастон, як помирав,
Дав Гонсальвові, — та швидко
І Гонсальво був убитий.

От тоді сьвященний прáпір
Взяв сам Кортес на коня
Тай до вечера з ним їздив,
Доки битва не скінчилась.

Пало мёртвими в той день
Сто і шістьдесять Іспанців,
А над вісімдесять взято
У полон до Мехіканів ;

Хто поранений був важко,
Незабаром і помер.
Та із кóней щось дванацять
Заполонено чи вбито.

Аж над вечір опинилось
Бідне Кортесове військо
На твердому суходолі,
Де хилилось кілька верб.

Пісня друга.

Одійшов кривавий день,
І надходить ніч триумфу.
Засьвітили Мехікани
Сотню тисяч каганців.

Сотня тисяч каганців,
Смолоскипи та огніща
Осіяли, наче в день,
І палати, і божниці, —

Роззолочені божниці,
А між ними великанський,
Весь із паленої цегли
Храм для бога Віцлі-Пуцлі*), —

Наче храми в Єгиптян,
В Вавилонян, Ассирійців,
Як ото їх нам малює
Наш Британець Генрі Мартін**):

---

*) Може точніш було б Гвіцїло-Почлі; — се бог війни і охоронець давньої Мехіки.

***) Образи Джона Генрі Мартіна (1789—1851) з асиро-вавилонського побуту робили за 30-их років XIX в. велику сенсацію.

Се-ж ті самі кольосальні
Храмові широкі сходи;
А по них і в низ і в гору
Сунуть тисячній юрби.

Ще-ж сидять гурти по сходах:
Бенькетують вояки, —
Їх п'янить і перемога
Й добре пальмове вино.

Вийти сходами на гору, —
Там платформа єсть розлога:
Кольосальний дах у храма,
Щось неначе балюстрада.

Возсідає на престолі
Там великий Віцлі-Пуцлі,
Кровожерний бог війни,
Дике, грізнеє страшило.

Тільки-ж є в нїм щось кумедне,
Чудернацьке і дитяче.
Через те, хоч і жажнеш ся,
Заразом бере і сьміх.

А придивиш ся, то й знаєш,
Що скидаєть ся на нього: —
Фреска Базельської смерти
Та Брюссельський Маннкен-Писс*)...

---

*) Маннкен-Писс — один із стародавніх пам'яток у Брюсселі — на криниці поза ратушею. Як бува велике св'ято, то його прикрашають вінками та убраннями (їх аж вісім).

Коло бога вправо — люди,
Ліворуч — стоять попи.
В них із пір'я пестрі ризи...
Отже-ж дметь ся те попівство!

Ну, а щó там перед богом
На ступіньці мармуровій?
Голомозе, безбороде,
У червоній камізольці?

То столітній старший жрець.
Скулив ся, — ножі він гóстриць...
Осьміхаєть ся... а часом
І до бога підморгне ;

Десь, до тямки Віцлю-Пуцлю
Те підморгуванне жрече! —
Сам посуплює він очі
Та губами ворущіть.

Тут по східцях напрестольних
І музики храмовії
Бють у бубни й страшно дудять
На коровячі роги́.

І бубнінне!... і дудінне!...
А співці співають хором
Мехіканськеє Те Деум,
Наче нявкають коти.

Наче нявкають коти, —
Ті коти, що зуть ся т́и́гри,
Що хапають на поживу
Не мишей, але людей.

Скоро вітром занесуть ся
По-за озеро ті згуки,
То й Іспанцям в їх обозі
Серце шкрабають коти.

С-під своїх плакучих вербів
Все глядять вони на місто,
Що в низу, у темних водах,
Відбиваєть ся огнями.

Відбиваєть ся, сьмієть ся;
І здаєть ся, що Іспанці
Опинились у партері
Велетенського театру.

Віцлі-Пудльова платформа —
То осяяная сцена,
Де щасливі переможці
Грають песу : „Людська жертва“.

Се містерія — ця пса;
Зміст у неї — стародавній.
В християнськiм одбуванню
Не така вона страшенна :

Там не кров, а вже вино,
Там не тіло, як колись-то,
А любесенько береть ся
Там тоненькая облатка.

Але тут, у дикарів,
Жарт і грубий і поважний :
Мясо — так і буде мясо,
Кров — то буде кров з людини.

Та і гарна-ж кров сьогодні:
Споконвічно-християнська!
В ній нема ні крапельки
Од Моресків чи Жидів.

Радуйсь, радуйсь, Віцлі-Пуцлі:
Се-ж іспанська кров сьогодні!
Теплих пахощів із неї
Ти нанюхавш ся в смак!

На заріз сьогодні буде
Щось аж вісімдесять Спанців, —
Ну, й пихатую-ж печеню
Поїдять твої попи!

Бо і піп — то теж людина,
А людина хоче їсти,
І живитись, як богі,
Самим нюханнем — не може.

Гу! загув смертельний бубон,
Задудів зловіщий ріг. —
Себто зараз на платформу
Ступить жертвений похід.

Тягнуть вісімдесять бранців,
Волочуть на верх по сходах.
Всі голісінькі — на ганьбу;
Руки скручено за спину.

Перед богом Віцльом-Пуцльом
Їх навколішки схиляють
І мордують-тортурують,
Щоб скакали гопака;

А такі-ж то люті муки,
Що одчайні крики з болю
Голоснійші, ніж усеньке
Людодське верещання.

Бідна публіка за ставом,
Кортес і його ватага!
Ох, їм добре-добре чути
Зойки змучених братів!

І осяяну огнями
Добре бачити їм сцену:
Видко й постаті й обличчя,
Видко ніж і видко кров.

Тут вони зняли шоломи,
Поставали на коліна
І, за жертви рук поганських,
Заспівали „De profundis“.

Поміж тими, що конали,
Був Раймондо де Мендоса,
Син красуні-аббатиси,
Що кохав ся з нею Кортес.

Як побачив, що у парня
Є на шиї медайльон
Із матусіним портретом, —
Слізми Кортес обілляв ся.

Тільки-ж він шкуратяною
Рукавицею своєю
Швидче втер їх і, зітхнувши,
Став співати „Miserere“.

Пісня третя.

Ось уже поблідли зорі,
Ось і дбсвiтнiй туман
Пiднiмасть ся над ставом,
Нiби в саванах мерцi.

Вже загас i ясний бенькет
На покрiвлi храмовiй,
I хропуть попи й миряне
На крiвавому помостi.

Лиш остатня лямпа блима,
I не спить червона курта:
Люто-сблодно до бога
Скалить зуби пiп i каже:

— Вiцлi-Пуцлi! Пуцлi-Вiцлi!
Милый бозю, Вiцлi-Пуцлi!
Ти-ж натiшив ся сьогоднi,
Добре пахощiв нанюхавсь?

Се-ж бо кров була iспанська,
I курилась дуже смачно.
Носик твiй, ласун великий,
Як нанюхавсь, аж лиснiв.

Взавтра різати-мем коні,
Ржучі чудища, вельможні :
Їх сплодили духи вітру,
Покохавши ся з моржами.

Будь слухняний, — то заріжу
Я й обох своїх унуків :
Хлопці гарні... кров солодка...
Вся моя стареча втіха.

Тільки-ж будь таки слухняний, —
Дай нову нам перемогу.
Бозю ! дай нам перемогу !
Віцлі-Пуцлі!... Пуцлі-Віцлі!...

Знищи наших ворогів,
Тих-от зайдів, що припхались
Із сторін ще невідомих,
Із далеких та заморських.

Що з батьківщини їх гнало?
Голоднеча? чи злочинство?
Бо старе прислів'є каже:
„Рідний край і чесний хліб“.

Що їм треба? Пхають, пхають
Наше золото в кишені,
А мовляли: хочуть дати
Нам небеснеє блаженство!

Тó ми думали булі,
Ніби з них істоти вищі,
Невмірущі діти сонця,
Грім і блискавка — їх зброя.

Аж із них — так само люди!
От і ніж мій сеї ночі
Вже довідав ся, як слід,
Що вони — вмірущі люди.

Люди, тай од нас не кращі;
А як деякі між ними —
То й огидні..., наче мавпи,
Бо обличче волохате.

Як обличче-ж волохате,
Дак виходить, що у штáнях
Єсть і мавпячі хвостища:
Хто не мавпа, той не в штáнях!

І звичаї в них огидні,
Бо ніщо їм не сьвятее,
Бо, мовляли, пожирають
І своїх таки богів:

Бозю! Винищи цю погань,
Нечестивих богоїдів!...
Хай же ми їх переможем!...
Віцлі-Пуцлі!... Пуцлі-Віцлі!...

Так молив ся жрець до бога,
І почув ся хриплий стогін,
Ніби вітер понад ставом.
Шелестів в очеретах :

— Жрече мій, червона курто!
Ти зарізає сотні жертв, —
Застроми-ж но ніж той самий
У своє старече тіло.

Із пропоротого тіла
Перекотить ся душа
По каміннях, по коріннях
В жабурінне-лопухи.

Там спитає в неї тітка,
Королиха над щурами :
„А! здорова, гола душко!
Як ся має мій племенник?

„Чи гаразд відліпуцлює
Під медовим світлом сонця?
Чи жене йому з чола
Мухи й сум прихильна доля?

„Чи вже драпають його
Чорні кіхті Кацлагари,
Дикої богині зла,
Вмочені в гадючу слину? —

Ти-ж, душе, їй так одкажеш :
„Відлі-Пуцлі шле привіт
І бажа тобі проклятій :
Най джумá тобі у пузо!

„Ти намовила його
Воюватись, — ну, й згубила! —
Те збуваєть ся, що здавна
Напророчено колись :

„Що загублять наше царство
Бородаті білі люди ;
Їх із заходу примчать
Дерев'яні, дивні птиці.

„Знов же, єсть у нас прислів'я :
«Жінка хоче — Бог так хоче».
Отже-ж двічі Бог так хоче,
Скоро й сам родивсь од жінки.

„І найбільше хто сердитий
Проти мене, се-ж вона,
Гордовита пані неба,
Чародійниця і дїва.

„Як Іспанцям, то сприяє,
Ми-ж — оддані на загин :
Й я, бездольний між богами,
І бездольне Мехіко. —

Все отак моїй тітусі
Ти, душе, і перекажеш,
А тоді забий ся в нору,
Щоб мого не бачить лиха :

Храм завалить ся відразу,
А в руїнах, повних чаду,
Повних пороху та диму
Потоплюсь тоді і я!...

Ба не вмру : бо ми — боги —
Довговічні, як папуги :
Як папуги, ми линяєм
І міняєм тільки піре.

Я втечу в ворожий край,
Що зоветь ся він Европа.
Утечу, а там новітню
Розпочну собі кар'єру.

Почортячусь : був я богом, —
Стану тим, що „съ нами Богъ!“
Ворог лютим вороженькам,
Нароблю-ж я там роботи!

Буду мучить ворогів,
Напущу на них оману, —
Хай їм чуєть ся усюди
Сірчаний, пекельний запах!

Їхнім мудрим, їхнім дурням
Буду ставити спокуси,
А невинність — лоскотати,
Щоб сьміялась, як повія.

Так! еге-ж!... зроблю ся бісом
І назву товаришами
Сатану та Беліяла,
Бельзебуба та Астарту,

Ще й тебе, змію гладеньку,
О, Ліліто-гріхомати!...
Ти навчи, як бути лютим,
Ти навчи брехати гарно!

Правда, тим не обрaтую
Край свій — рідне Мехіко.
Але мстити-му ся люто
Я за рідне Мехіко. —

Звиногородка в Київщині, 10/VII 1901.

ОСТАТНЯ ПЬЕЗИЯ.

Гайнриха Гайне.

В мозку нелад... Клекотять, як у вірі,
Гори, ліси і долини..
Далі проглянули з дикого хаосу
Тихі і рівні картини.

Бачу містечко... Це Годесберг, мабуть?
Він!... пізнаю за хвилинку!...
Знов я сиджу під гиллястою липою
Біля старенького шинку.

Сонце сіда... — чи не в горло до мене?!
Так там і сухо й гаряче...
Пане госпóдарю! Пляшку вина!...
Тільки-ж вино щоб добряче!...

От і тече уже сок виноградний
Просто в самісіньку душу.
А заразóm заливає дорóгою
В горлі палючую сушу.

Пане госпóдарю! Ще їдну пляшку!
Першу я пив без уваги.
Ох, вибачай, благородний напїтку,
Більшої вартий поваги!

Пив я тебе, та усе на руїни
Преромантичні зглядав ся:
Замок на скелях, кривавий од сонця,
В Рейнській воді відбивав ся;

Лінув іздалека спів виноградарський;
Зяблик цвірінькав одважно...
Все те я слухав, а гарне вино
Випив зовсім неухажно.

Ну, вже-ж тепер-от я самого носа
Встромлюю в повну чарчину.
Перш надивлюсь, а тоді вже і пію.
Знов же, гляджу й на долину.

Дивно одначе! Чогось издаєть ся,
Наче не сам я, а двоє:
Хтось, дуже бідний, зо мною ковтає
Разом, із чарки одної.

Тая проява — недужа, безсила;
Жовте обличчя — злиденне.
З блесним глумом те жовте обличчя
Дивно вглядаєть ся в мене.

Каже проява, що він — то се я,
Ми-ж -- не осібні люди.
Каже: ми двоє — один чоловіга, —
Той, що хоруге на груди.

Каже, що тут — не шинок Годесберський,
Тільки далека чужина:
Каже, лежу я в шпиталі Паризькім...
Брешеш, блідая личино!

Брешеш! аджé я — здоровий, румяний,
Сьвіжий, як квітка із розжі.
Я-ж і сильній... Як розсердиш мене,
Бій ся: нішо не поможе!...

Звів він плечима. Зітхав: „Дурний!“...
Тут мій терпець увірвав ся,
І на проклятеє другеє „я“
Я з кулаками напав ся.

Тільки-ж чудно́та! Що вдарю його —
Вдарю своє-ж таки тіло.
Болю страшного собі завдаю,
Сто синяків накипіло.

В роті міні з боротьби отакої
Все пересохло ся знову.
Хтїв би гукнути: „Вина принесіте!“ —
В горлі спираєть ся слово...

Темно!... Десь чую: „Хінін і компреси...
Ще-ж і мікстуру... без хіни...
Капок дванацять на ложку води
Треба давать ще години“...

12/VII 1901.

К О Н Е Ц Ь.

**В книгарні
Наукового Товариства імени
Шевченка і в книгарні Ставропи-
гійській у Львові можна дістати :**

Повістки і ескізи з українського життя — А.
Кримського, Львів 1895 (ст. IV+320) — 60 кр.

В народ! Оповідання без тенденції — А. Крим-
ського. Львів 1892 — 15 кр.

Шаг-намé, або Іранська Книга царів — Фірдовсія,
з перської мови переложив А. Кримський. Львів
1896 — 30 кр.

Народні казки і вигадки, їхні блукання і пере-
міни — В. Клоустона. З увагами і додатками
переложив з англійської мови А. Кримський.
Львів 1896 — 50 кр.

Твори Степана Руданського, т. I—V. Львів 1894—
1899 (томи II, III і V впорядкував А. Крим-
ський) — 2 злр. 60 кр.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA

3 0112 071311226